

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Vaiva Tacchia

Filosofijos studijų programa

Magistro darbas

**Heideggeriškosios būties kaip įvykio interpretacija
Vattimo filosofijoje**

Darbo vadovas: prof. dr. (hp) Rita Šerpytė

Vilnius 2007

Baigiamąjį darbą

....., patvirtintą
Filosofijos fakulteto dekanı įsakymu Nr., parengiau savarankiškai, galutinai suredagavau ir
įteikiau vadovui.

.....

.....

(Data)

(Absolvento parašas)

Baigiamasis darbas atitinka (neatitinka) magistro darbams keliamus reikalavimus ir gali būti
ginamas

.....

.....

(Data)

(Vadovo parašas)

Baigiamąjį darbą su vadovo tarpininkavimu katedra gavo

.....

(Data)

.....

(Katedros reikalų tvarkytojos parašas)

TURINYS:

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
ĮVADAS	6
1. BŪTIES KAIP ĮVYKIO SAMPRATA HEIDEGGERIO FILOSOFIJOJE:	11
1.1. PAMATINĖ ONTOLOGIJA IR BŪTIS KAIP ĮVYKIS.....	11
1.2. BŪTIES MĄSTYMAS KAIP ĮVYKIS: POSTMETAFIZINĖ	
PERSPEKTYVA.....	16
1.3. ISTORIŠKUMAS HEIDEGGERIO BŪTIES SAMPRATOJE.....	23
2. HEIDEGGERIO BŪTIES SAMPRATOS TRANSFORMACIJA	
VATTIMO SILPNAJAME MĄSTYME:	27
2.1. „ĮVYKIŠKUMO“ PRINCIPAS IR NIHILISTINIS BŪTIES POBŪDIS:.....	28
2.1.1. Interpretacinis Vattimo santykis su Heideggerio filosofija.....	29
2.1.2. Būties samprata Vattimo <i>silpnojoje ontologijoje</i>	32
2.1.3. <i>Būties silpnėjimas</i> kaip nihilizmas.....	34
2.1.4. Heideggeriškojo įveikos reikalavimo interpretacija.....	37
2.2 HEIDEGGERIŠKOSIOS ISTORIJOS SAMPRATOS	
TRANSFORMACIJA VATTIMO FILOSOFIJOJE:.....	42
2.2.1. Hermeneutika – radikaliai istoriška tiesa.....	45
2.2.2. Tiesos istoriškumo principas.....	46
IŠVADOS	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS	49
IŠNAŠOS	51

SANTRAUKA

HEIDEGGERIŠKOSIOS BŪTIES KAIP ĮVYKIO INTERPRETACIJA VATTIMO FILOSOFIJOJE

Šiame darbe pristatoma Martino Heideggerio būties kaip įvykio (*Ereignis*) interpretacija italų mąstytojo, postmodernisto, Gianni Vattimo filosofijoje. Vadovaujantis hermeneutiniais principais siekiama atsekti Heideggerio būties kaip įvykio idėjos įtaką Vattimo filosofijai ir tolesnę tos idėjos interpretaciją.

Mūsų manymu, Vattimo tekstuose būties kaip įvykio samprata transformuojama į *būties silpnėjimo* sampratą. *Silpnėjimo* terminas Vattimo filosofijoje įvardija metafizikai opozicinį judesį, - pagrindo išslydimą. Ontologinėje plotmėje tai pasireiškia kaip *būties silpnėjimas*, o filosofinėje (mąstymo galimybės prasme) kaip *silpnasis mąstymas*, tai yra, postmoderni ontologinės hermeneutikos koncepcija. Būties kaip įvykio idėja implikuoja perėjimą nuo metafizinio mąstymo prie postmetafizinio nes atmetamas metafizikoje įprastas tariamas nuostatų aiškumas. Heideggeriui būtis imama mąstyti kaip įvykis, tuomet kai mąstymas su ja nebegali sutapti nuolat. Įvykio samprata Heideggerio filosofijoje yra susijusi su technikos esme (*Ge-stell*), nes technikoje (metafizikos įtakotame tamsiausiam būties užmaršties lygmenyje) būtis mąstymui pirmą kartą prieinama kaip įvykis. Paradoksaliu būdu technikoje slypi ir būties užmarštis, ir išsigelbėjimas iš užmaršties. Vattimo manymu, *būties silpnėjimas* (metafizikos pasekmė) įrodo *nihilistinį būties polinkį*. Ir Heideggeriui, ir Vattimo metafizika turi būti peržengta vokiško termino *Verwindung* prasme, tai yra, kaip ligos persirgimas. Tokią metafizikos įveikos strategiją įtakoja istoriškumo akcentavimas Heideggerio ir radikalizuoto istoriškumo, hermeneutine prasme, akcentavimas Vattimo filosofijoje. Būtis kaip įvykis arba *būties silpnėjimas* yra vienintelė postmetafiziniam mąstymui prieinama ontologinė plotmė. Tiesa šioje sampratoje yra opoziciška metodologinei tiesos sampratai ir turi įvykio, kaip santykio su būtimi, struktūrą. Heideggeriui tiesa atsiveria kaip prošvaistė (*Lichtung*), o postmodernioje Vattimo filosofijoje kaip interpretacija (supratimo įvykis).

SUMMARY

HEIDEGGER'S BEING'S LIKE AN EVENT INTERPRETATION IN G. VATTIMO PHILOSOPHY

In this thesis we introduce the Heideggerian interpretation of being's like an event (*Ereignis*) in the philosophical approach of Italian postmodern thinker Gianni Vattimo. By following the hermeneutical principle we seek to trace the influence of the conception of Ereignis in the Vattimo's approach and the following interpretation of that idea.

In our reading of Vattimo the conception of the being as an event, transforms itself to the conception of the *weakening of being*. The concept of *weakening* in the philosophy of Vattimo calls to the movement opposite to the metaphysics. It is an antifundamental state. On the ontological field it appears as the *weakening of the being*, whereas on the philosophical one as the *weak thinking*. That means the postmodern conception of the ontological hermeneutics. The idea of being as an event implicates the transition from the metaphysical thinking to the postmetaphysical, because the so called clearness of the being conception is canceled. For Heidegger the being is being thought as an event on the point when thinking itself can not be identified on a constant level. The conception of event in approach of Heidegger is linked to the essence of the technics *Ge-stell*, because in the technics the being is available as an event for the first time. In a paradoxical way there is the forgetfulness of being which lies in technics as well as the salvation from forgetfulness. According to Vattimo the *weakening of being* as the result of metaphysics proves the *nihilistical aspect of being*. To Heidegger and Vattimo alike metaphysics has to be overpassed in the meaning of the German term *Verwindung*, that means in the same way as recovering from the illness. Such a strategy of the overpassing of metaphysics is influenced by the emphasizing of the historical approach in Heidegger and the radical one in the meaning of hermeneutics in Vattimo. The being as an event or the *weakening of the being* is the only ontological field reachable for the postmetaphysical thought. The truth in this conception is opposite to the methodological conception of truth and has the structure of an event as the relationship with being. For Heidegger the truth appears as *Lichtung*, whereas in a postmodern approach of Vattimo it appears as an interpretation (the event of understanding).

ĮVADAS

Žvelgiant iš šiuolaikinės filosofijos žiūros taško būtų naivu pristatinėti Martiną Heideggerį (1889-1976), mąstytoją, kuris nepaisant kontroversiškų vertinimų yra vienas žymiausių praėjusio šimtmečio filosofų. Svarstytos problematikos radikalumu ir mąstymo charizmatiškumu Heideggeris gali būti lyginamas nebent su Liudwigu Wittgensteinu. Filosofijoje netgi susiduriama su nuomone, kad būtent Heideggerio mąstymas gali būti įvardintas filosofijos, antikine graikiška šio termino prasme, gulbės giesme. Kita, šiai priešinga, nuomonė teigia, kad kaip tik Heideggerio įtakoje filosofijai atsivėrė naujos, arba naujai atrastos, perspektyvos. Akivaizdu, kad Heideggerio mąstymas padarė milžinišką įtaką XX-ojo amžiaus filosofijai, o sykiu, antropologijai, teologijai, psichoanalizei. Gausybė Heideggerio pristatytų tekstų tapo įkvėpimo šaltiniu sunkiai suskaičiuojamam kiekiui interpretacijų pačiuose įvairiausiuose filosofiniuose kontekstuose. Šiuolaikinėje filosofijoje net galima kalbėti apie poheidegerinio mąstymo perspektyvą, kuri vadovaujasi kitais principais nei prieš Heideggerį kurta filosofija.

Šiuolaikinio italų mąstytojo Gianni Vattimo (1936) filosofija yra vienas iš filosofinių projektų, Heideggerio mintį pasirinkusių perspektyvos tašku. Įvardinta perspektyva implikuoja tam tikrą filosofinę elgseną, kurią Vattimo apibūdino kaip *silpnąjį mąstymą*. *Silpnojo mąstymo* išsklaida pristatyta šio darbo dėstyje, čia „užbėgant už akių“ paminėsime, kad Heideggerio būties kaip įvykio perspektyva yra *silpnąjį mąstymą* grindžianti idėja.

Vattimo, studijavęs Turino Universitete pas žinomą italų ontologinės hermeneutikos atstovą Luigi Pareysoną, vėliau stažavęsis Vokietijoje pas Hansą Georgą Gadamerį, yra viena iškiliausių šiandieninės Italijos filosofijos figūrų. Pats Vattimo teigia, kad jo filosofinės žiūros formavimesi lemiamą įtaką darė Friedricho Nietzsches ir Martino Heideggerio mąstymas. Kaip jau galima suprasti iš Vattimo mokytojų ir autoritetų filosofinės perspektyvos, Vattimo atstovauja ontologinę hermeneutiką, papildydamas ją drąsiomis postmodernistinėmis išvalgomis, kurių svarbiausioji yra originali nihilizmo koncepcija.

Šio darbo tikslas atsispindi pavadinime, reiškia, yra pristatyti Heideggerio būties kaip įvykio (*Ereignis*) interpretaciją Vattimo filosofijoje. Mūsų manymu, jei šiuolaikinės filosofijos kontekste dar įmanoma kalbėti apie ontologiją, tai galima tik tokia ontologija, kuri implikuoja Heideggerio išvalgas apie būtį, o ypač, jo būties kaip

įvykio sampratą. Tai aptarti būtų antrinis rašomojo darbo tikslas. Visgi, pagrindinė darbo motyvacija ir pirminis tikslas yra ne tiek pati Heideggerio *Ereignis* idėja, kiek šios idėjos interpretacija Vattimo filosofijoje. Ar tai reiškia, kad rašomąjį darbą galima pavadinti „interpretacijos interpretacija“? Atsakymas būtų, - taip, turint mintyje interpretacijos termino sampratą po heideggerinėje filosofijoje. Ir šio darbo problematika, ir metodas yra hermeneutiniai. Heideggerio būties kaip įvykio idėja atskaitos tašku paėmė ne tik Vattimo. Apie tai rašė Otto Pöggeler monografijoje *Der Denkweg Martin Heideggers*, 1963, o taip pat *Neue Wege mit Heidegger* 1992. Labai svarbi būties kaip įvykio idėja, į kurią pažvelgta iš fenomenologinės perspektyvos, buvo Friedricho-Wilhelmo von Herrmanno tyrinėjimams (*Die Selbstinterpretation Martin Heideggers*. 1964; *Weg und methode: Zur hermeneutischen Phänomenologie des seinsgeschichtlichen Denkens*. 1990). Kalbant apie labiau ezoteriškai interpretuotą vėlyvąjį Heideggerio mąstymą, paminėtini William J. Richardson *Heidegger. Through Phenomenology to Thought* (1963) ir John D. Caputo *Demythologizing Heidegger* (1993) darbai. Italijoje, kur Heideggeris ypač populiarus iki šiol, apie *Ereignis* rašė Pietro Chiodi *L'ultimo Heidegger* (1960), Leonardo Samonà *Heidegger. Dialettica e svolta* 1990, Franco Fornari *Essere ed evento in Heidegger* 1991, Umberto Regina *Servire l'essere con Heidegger* (1995) ir kiti. Šių ir dar daugelio kitų autorių tarpe Vattimo pristato Heideggerio filosofijos tyrinėjimus kaip Heideggerio tekstų inspiruotą hermeneutinę koncepciją, kurios išskirtinumas yra Vattimo būdinga postmodernistinė perspektyva.

Tyrimo tikslas

Pagrindiniai šio darbo rašymo tikslai yra du, jiems įvykdyti darbe taikomas hermeneutinis metodas:

1. Atsekti Vattimo filosofijoje Heideggerio būties kaip įvykio sampratos įtaką.
2. Aptarti kaip Vattimo tekstuose Heideggerio būties kaip įvykio idėja yra transformuojama.

Darbo struktūra

Darbas sudarytas iš dviejų dalių, kurių pirmoji skirta Heideggerio būties kaip įvykio sampratai aptarti, susideda iš trijų skyrių. Pirmasis iliustruoja kaip Heideggeris iškėlęs būties klausimo filosofijoje aktualumą, prieina prie būties kaip įvykio sampratos; antruoju siekta parodyti kaip *Ereignis* būties samprata keičia

mąstymo perspektyvą iš metafizinės į postmetafizinę, išskleidžiant tiesos kaip įvykio sampratos opoziciją metodologinei tiesos sampratai; trečiajame aptariama istoriškumo samprata Heideggerio filosofijoje, tiesiogiai susijusi ir su būties kaip įvykio mąstymu, ir su šios Heideggerio idėjos sklaida Vattimo filosofijoje.

Antroji darbo dalis vadinasi „Heideggeriškiosios būties kaip įvykio transformacija Vattimo filosofijoje“. Ji sudeda iš dviejų skyrių, kurių pirmasis skirtas (sudarytas iš keturių poskyrių) Vattimo būties sampratai aptarti paliečiant interpretacinį italų filosofo santykį su Heideggerio filosofija, būties kaip įvykio sampratos transformaciją į *būties silpnėjimo* sampratą, nihilistinį būties sampratos aspektą, metafizikos įveikos aspektą suponuojantį ypatingą hermeneutinėje filosofijos tradicijoje santykį su mokslo problematika. Antrasis šios dalies skyrius pristato Vattimo istoriškumo sampratą, kuri yra Heideggerio istoriškumo sampratos interpretacija, radikalizavus hermeneutinį aspektą.

Tokia darbo struktūra pasirinkta vadovaujantis principu žvelgti į Vattimo filosofiją iš Heideggerio būties kaip įvykio perspektyvos. Akivaizdu, kad net ir laikantis šio principo, galima buvo darbą struktūruoti kitaip, pavyzdžiui, rašyti tik vieną dalį, kurioje persipintų Heideggerio ir Vattimo išvalgos, arba, pridėti prie dviejų dalių trečią dalį, kurioje būtų atlikta abiejų dalių sintezė. Tačiau darbo užmanymas buvo kaip tik išskleisti dvi plotmes, vieną skirtą Heideggerio būties kaip įvykio sampratai (visiškai šioje dalyje nesinaudojant Vattimo išvalgomis), o kitą paskirti Vattimo būties sampratos aptarimui, kurioje akivaizdi ir, be abejo, aptariama, Heideggerio būties kaip įvykio įtaka. Mūsų nuomone, nepaisant to, kad šitaip struktūruojant darbą atsiskleidžia Heideggerio ir Vattimo nesutapimai, dėl aptariamų dalykų, kurie netgi gali būti įvardinti nepakankamu problematikos išryškinimu (pavyzdžiui, kodėl kalbama apie Vattimo nihilizmą, bet nutylima Heideggerio Niekio analizė). Bet pasirinkta rašymo strategija akcentuoja paties hermeneutinio metodo struktūrą, kurio esmė yra teksto interpretacija.

Problemos ištirtumas Lietuvoje

Pasirinkta darbo tema yra akivaizdžiai specifinė, taigi, tiesiogiai nėra tyrinėta ne tik Lietuvoje, bet ir Italijoje. Norint aptarti problemos ištirtumą benresniu mastu reikia atkreipti dėmesį į trijų temų: Heideggerio filosofijos (apsiribojant vėlyvuojų jo kūrybos periodu), Vattimo filosofijos ir hermeneutikos ištirtumą Lietuvoje.

Apie vėlyvojo Heideggerio filosofiją Lietuvoje yra rašę straipsnius Nerijus Milerius (*Būti ar nebūti. Keletas variacijų sekant Heideggerio pėdomis*. 1999), Kristupas Sabolius (*Heideggeris ir ikisokratikai*. 2000), Augustinas Daunys (*Paslapties fenomenas vėlyvojo Heideggerio mąstyme*. 2003), Rita Šerpytytė (*Über die Linie: E. Jüngeris ir M. Heideggeris nihilizmo akivaizdoje*. 2004), istoriškumą problemą Heideggerio mąstyme aptarė Mintautas Gutauskas (*Subjekto desubstancializacija M. Heideggerio filosofijoje*. 2001).

Vattimo filosofiją Lietuvoje pristatė Rita Šerpytytė, kurią galima pavadinti viena iš nedaugelio Vattimo filosofijos interpretatorių apskritai. Mūsų spaudoje publikuoti Šerpytytės straipsniai *Nihilizmas ir „silpnasis mąstymas“* (1999), *Būtis ir kalba: Vattimo versus Gadameris* (2000), *G. Vattimo hermeneutinis nihilizmas* (2004). Šiuo metu spaudai ruošama monografija *Nihilizmas ir vakarų filosofija* (2007), kurioje Vattimo filosofijai skiriama reikšminga vieta.

Apie hermeneutiką apskritai, Lietuvoje daugiausiai rašo Arūnas Sverdiolas, tyrinėjimus šiame lauke pradėjęs dar 1980 metais. Kaip išsamiausias hermeneutinės filosofijos problemų aptarimas atliktas Lietuvoje paminėtinos jo knygos *Būtis ir klausti* (2002) bei *Aiškinimo ratas* (2003). Be jų išleista išsami Vytauto Rubavičiaus disertacija *Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, dekonstrukcija, menas* (2003). O taip pat Mildos Paulikaitės (*Hermeneutinis pažinimas kaip supratimas: trečiasis tikrovės matmuo*. 2003) ir Mintauto Gutausko (*Dialogo tema H. G. Gadamerio hermeneutinėje filosofijoje*. 2004) straipsniai. Postmodernizmą, kuris taip pat reikšmingas, Vattimo filosofijos kontekste, Lietuvoje nagrinėja Audronė Žukauskaitė (*Anapus signifikanto principo* 2001).

Naudota literatūra

Darbo rašyme daugiausiai naudotasi šaltiniais, tai yra, Heideggerio ir Vattimo tekstais. Nors rašyta apie vėlyvojo Heideggerio filosofiją, bet neapsieita be jo žinomiausio, ankstyvajam periodui priklausančio, veikalo *Būtis ir laikas* (itališkas Pietro Chiodi vertimas, *Essere e tempo*. 2005). Kiti nagrinėti Heideggerio kūriniai yra, į Algirdo Šliogerio išverstą *Raštų* (1992) rinkinį įėję: *Kas yra metafizika, Pasaulėvaizdžio metas, Technikos klausimas, Metafizikos įveika, Apie tiesos esmę, Tapatybės tezė*. Taip pat į lietuvių kalbą išverstais *Apie humanizmą* (1989, vertė Šliogeris), *Metafizikos įvado ištrauka* (1994, vertė Tomas Sodeika), *Meno kūrinio ištaka* (2003, vertė Sodeika). Be jų naudotasi Heideggerio vertimais į italų kalbą *Vorträge und Aufsätze (Saggi e discorsi*. 1991, iš vokiečių kalbos vertė Vattimo) ir

Brief über den „Humanismus“ (*Lettera sull' „umanismo“*. 2002, iš vokiečių kalbos vertė Franco Volpi).

Aptariant Vattimo tekstus buvo remiamasi jo kūrinių originalo kalba: *Įvadas į Heideggerio filosofiją* (*Introduzione a Heidegger*. 1971), *Interpretacijos etika* (*Etica dell'interpretazione*. 1989), *Skirtingumo nuotykių* (*Le avventure delle differenza*. 1980), *Anapus interpretacijos* (*Oltre l'interpretazione*. 1995), *Modernybės pabaiga* (*La fine della modernità*. 1991), *Perregima visuomenė* (*La società trasparente*. 1989), *Tikėti, kad tiki* (*Credere di credere*. 1998), *Filosofo pašaukimas ir atsakomybė* (*Vocazione e responsabilità del filosofo*. 2000), *Nihilizmas ir emancipacija* (*Nichilismo ed emancipazione*. 2003), kartu su Richardu Rorty išleista *Religijos ateitis* (*Il futuro della religione*. 2005). Taip pat Šerpytės vertimais į lietuvių kalbą *Hermeneutika ir nihilizmas* (1999) ir *Pėdsakų pėdsakais* (2000).

Kritinė literatūra, kuria remtasi darbe yra jau minėti Šerpytės ir Gutausko straipsniai, Sverdiolo ir Žukauskaitės knygos. Heideggerio būties kaip įvykio problemą atskleisti padėjo von Herrmann knyga *Sentiero e metodo* (*Weg und Methode*. 1990. Versta į italų kalbą Corrado Badocco); Hanso Georgo Gadamerio *Verità e metodo* (*Wahrheit und Methode*. 1960. Vertė į italų kalbą Vattimo), bei Sverdiolo išverstu į lietuvių kalbą rinkinys *Istorija. Menas.Kalba* (2001), taip pat Jürgeno Habermaso knyga *Modernybės filosofinis diskursas* (iš vokiečių kalbos vertė Alfonsas Tekorius, 2002), Georgo Steinerio studija *Heideggeris* (1995, vertė Laimantas Jonušys). Gilinantis į Vattimo tekstus parankūs buvo Francos D'Agostini straipsnis *Dialettica, differenza, ermeneutica, nichilismo: le ragioni forti del pensiero debole* (2000), Emanuelle Severino knyga *La legna e la cenere* (2000), taip pat Wolfgango Welscho *Mūsų postmodernioji modernybė* (vertė iš vokiečių kalbos Tekorius, 2004). Įsigilinti į įvykio sampratą iš istorinės perspektyvos padėjo Arvydo Šliogerio kūrinys *Transcendencijos tyla* (1996).

1. BŪTIES KAIP ĮVYKIO (*EREIGNIS*) SAMPRATA HEIDEGGERIO FILOSOFIJOJE:

Paties Heideggerio teigimu¹, įvykio (*Ereignis*) sąvoka nuo 1936 metų jo filosofijoje tampa pamatine. Tai viena migločiausių sąvokų Heideggerio filosofiniame darbe, ta prasme, kad *Ereignis* nėra galima vienareikšmiškai nei išversti, nei apibrėžti. Įprastinėje vokiečių kalboje daiktavardis *Ereignis* reiškia įvykį arba išskirtinį atsitikimą (*Vorkommnis*), tačiau Heideggeris išskiria dar ir kitą *Ereignis* reikšmę, nurodydamas daiktavardžio sąryšį su būdvardžiu *eigen*, kuris į lietuvių kalbą verčiamas - *padaryti kažką savu, nusavinti*. Etimologiškai šis ryšys filologų nėra įrodytas, tačiau Heideggerio tekstuose vartojama forma *Er-eignis* tikslingai susieja būties sąvoką su įvykio sąvoka, kartu suteikdama šiam santykiui nusavinimo, pavertimo savu atspalvį, kuris yra ypač svarbus Heideggerio filosofijoje kalbant apie būties ir *štai-būties* santykį.

Nėra abejonių, kad *Ereignis* samprata atstovauja tai heideggeriškojo mąstymo plotmei, kurią tam tikra dalis tyrinėtojų bei mąstytojų linkę vadinti nepaaiškinama, tamsia, poetiška, žodžiu, sunkiai apibendrinama. Kaip tokios perspektyvos pavyzdį galima paminėti Arūną Sverdiolą, kuris savo knygoje *Būti ir klausti* Heideggerio filosofiją po vadinamojo posūkio, apibūdina šitaip: *Todėl, beje, jo (Heideggerio) minties eigą ir išvadas apibendrinanti, jo idėjas sumuojanti analizė – labai abejotinas dalykas; jei ji būtų įmanoma, ją būtų atlikęs pats Heideggeris!* (Sverdiolas: 2002, 125). Tokiai nuomonei galima paprieštarauti, argumentuojant, kad ir tamsiąja vadinama Heideggerio filosofijos dalis gali būti ir yra aptarinėjimo bei nagrinėjimo objektas, ką parodo Otto Poggelerio, Friedricho – Wilhelmo von Herrmanno, Wiliamo Richardsono, Gianni Vattimo, o iš nagrinėjančių šią tematiką Lietuvoje svarbūs Ritos Šerpytės straipsniai.

1.1 PAMATINĖ ONTOLOGIJA IR BŪTIS KAIP ĮVYKIS

Įvykio sąvoka Heideggerio ontologijoje nurodo į būties ir žmogiškosios būties, tai yra, *Štai-būties*² (*Da-sein*), santykį. Žvelgiant į Heideggerio filosofiją iš laiko perspektyvos, akivaizdu, kad Heideggeris prie tokios būties sampratos ėjo palaipsniui. Nors klausimas apie būtį jau pradėdant ankstyvaisiais jo tekstais buvo labiausiai neraminęs Heideggerį klausimas. Vokiečių filosofo nuomone, visa Vakarų

filosofijos istorija nuo Parmenido nuosekliai vedė link būties užmaršties. Šią tezę Heideggeris pradeda įrodinėti jau pirmajame savo kūrinyje, tai yra 1927 metais išleistame *Būtyje ir laike* (*Sein und Zeit*), ir būtent būties užmaršties gija yra viena iš temų, kurios lieka svarbios Heideggerio filosofiniam darbui apskritai, neperiodizuojant jo nagrinėtos problematikos į ankstyvąją ir vėlyvąją. Jau pirmaisiais *Būties ir laiko* sakiniiais Heideggeris nusako pagrindinį savo filosofijos tikslą, - būties esmės problema. Nusistatydamas filosofinę programą Heideggeris polemizuoja su Vakarų filosofijos tradicija dėl pačios būties sampratos išskleidimo ir pagrindimo. Viena pirmųjų *Būties ir laiko* tezių skamba: *Būties prasmės problema turi būti iškelta* (Heidegger: 2005, 16). Heideggerio nuomone, būties prasmės problema privalo būti gražinta į filosofiją kaip vienas svarbiausių mąstymo principų. Heideggeris įsitikinęs, kad neišryškintus būties sampratos, požiūris, siekiantis paaiškinti visus kitus dalykus, nukreipiamas neteisinga linkme iš pat pradžių, nes būties samprata yra pamatinė visų reiškinių apmąstymo sąlyga.

Tradicinės Vakarų filosofijos kontekste, Heideggerio priekaištai dėl nepakankamo atidumo būties esmės aptarimui, išryškina išties sustabarėjusius būties problemos traktavimo principus. Oponuodamas metafizinei tradicijai Heideggeris iškelia jau Leibnizo keltą klausimą, - kodėl yra kažkas, o ne niekas? Šis klausimas Heideggerį atveda prie pačių ontologijos šaknų. Išlikęs Parmenido fragmentas pristato išgrynintą nuo nebūties būties mąstymo reikalavimą: *Reikia sakyti ir galvoti, kad viena tik būtis egzistuoja, o nebūties nėra* (Parmenidas: 1977, 52). Vėl gi Parmenido tekstas apibrėžia būties sampratą, teigdamas, kad būtis santykyje su laiku yra amžinybė, santykyje su daigiu yra vienis, o santykyje su kismu - nejudėjimas. Metafizikai plėtojantis išgalėja būties kaip stabilios, imanentiškos, visa aprėpiančios ir apibendrinančios struktūros suvokimas. Filosofijoje atprantama stebėtis dėl to, kad kažkas yra. Pačioje mąstymo struktūroje šios tendencijos pasekmės pasireiškia kaip nusistovėjęs būties sampratos „savaimė suprantamumas“. Heideggerio klausimo apie būtį šviesoje tampa akivaizdu, kad nors filosofijos tradicijoje būtis laikoma aiškiu dalyku, bet išties ji yra išnykusi iš mąstymo akiračio. Heideggeris siekdamas atsekti būties užmaršties prielaidas, pastebi, kad būties užmaršties padėtis yra netinkamo priėjimo prie būties problematikos išvada. Todėl kritikuodamas metafiziką Heideggeris ieško būdų kaip kelti būties esmės problemą kitaip nei tai buvo įprasta tradicinėje filosofijoje.

Laiške *Apie humanizmą* (*Brief über den „Humanismus“* 1947) Heideggeris klausia ir atsako: *Kas yra būtis? Ji yra ji pati* (Heideggeris: 1989, 236). Iš

pirmo žvilgsnio atrodo, kad atsakymas niekur neveda, - būtis yra pati būtis. Tačiau pati šio atsakymo intencija atveda prie Heideggerio siekio pabrėžti, kad išties būtis yra niekas daugiau ar kita nei ji pati. *Ji nėra nei Dievas, nei pasaulio pagrindas* (Heideggeris: 236). Heideggeris pastebi, kad įprastai klausiant, kas yra būtis, klausimas paliečia ne pačią būtį, bet esinį, o pasekmėje būtis sutapatinama su esiniu. Būtis metafizinėje tradicijoje suvokiama kaip esinius talpinanti visuma. Toks supratimas, Heideggerio įvardintas ontologiniu skirtumu, jam neatrodė pakankamas būties esmei išvelgti. Kaip pastebi Heideggerio tyrinėtojas George Steineris: *Labai anksti, studijuodamas Platono ir Kanto idealizmą, Aristotelio ir scholastikos substancijos doktrinas, Leibnizo determinizmą ir Hegelio dialektiką, Heideggeris įsitikino, kad visa metafizikos slinktis transcendencijos link buvo ėjimas ratu ir savęs apgaudinėjimas* (Steiner: 1995, 95-96). Atmetęs metafizines pretenzijas Heideggeris atsakymo į klausimą apie būtį paieškoms pasirenka neįprastą tradicinei metafizinei filosofijai plotmę, tai yra, - kasdieninį pasaulį. Tokią Heideggerio nuostatą galime pavadinti pirmapradiškai filosofiška, kadangi jos postūmis yra nuostaba dėl to, kad kažkas tiesiog yra. Atspirties tašku būties supratimui (ne tyrimui) Heideggeriui tampa žmogiškoji būties dimensija - *Štai-būtis (Dasein)*. Ankstyvajame savo kūrybos etape Heideggeris aptaria *Štai-būties* situatyvumą pasaulyje ir tai yra pirmas žingsnis atitolinantis Heideggerio ontologiją nuo metafizikoje implikuoto būties abstrahavimo.

Taip pat Heideggeris pastebi, kad klausimas apie būties prasmę (kaip ir bet kuris kitas klausimas) implikuoja išankstinio sprendimo problemą. Kalbama apie hermeneutinę Heideggerio išvelgtą ontologijos plotmę. Laikant būties sampratą aiškia (išankstinis sprendimas), būties klausimas tampa neproblemiškas, reiškia, nebėra tikslo jį aptarinėti. Tuo tarpu, Heideggerį neramina, ar mes išties suprantame tai, ką įsivaizduojame savaime suprantamu (savaime aiškiu) dalyku? Vedamas panašių klausimų, Heideggeris *Būtyje ir laike* (vėlesniuose kūriniuose taip pat) siekia kelti būties klausimą kaip ikisokratiškos filosofijos klausimą, kuomet teiginys: būtis yra, nebuvo toks savaime suprantamas kaip tai atrodo dabarties mąstymui. „Savaime suprantamumą“ Heideggeris pavadina vidutinišku ir paviršutinišku, o *toks vidutiniškas supratimas parodo tikrai nesupratimą* (Heidegger: 2005, 15). Kaip tik todėl, kad būties samprata yra laikoma aiškia, verta ir būtina kelti klausimą, apie būtį ir apie tai, kaip filosofija apmąsto būtį.

Vienas iš daugelio savitumų, kuriais pasižymėjo Heideggerio filosofija, yra santykio (sąveikos, ryšio) problemos iškėlimas. Koks yra būties ir esinio santykis? Kaip siejasi kalba ir būtis? Nekyla abejonių, kad pasaulis ir žmogiškoji būtis susiję,

tačiau, kaip? Heideggeris *Štai-būties* terminą vartoja ypatingam žmogiškosios būties pobūdžiui nusakyti. Žmogiškąją būtį, pasak Heideggerio, reikėtų apibrėžti kaip tokią, kuri pasaulyje yra egzistenciškai (ek-sistenciškai). Tokio buvimo bruožus Heideggeris nusako būties laikiškumo (*Zeitlichkeit*) pojūčiu, kurį lydi savęs įmesto (*Geworfenheit*) į jau esantį pasaulį suvokimas (*Befindlichkeit*). *Štai-būties* iš šios perspektyvos matoma kaip fenomenologiškai suvokiama ontologiškai įtvirtinta pasaulio dalis. Tokia samprata atveria tam tikrą būties, kuri visuomet yra mano būtis (*Jemeinigkeit*), apibrėžtumą ir konkretumą. *Būties visuomet yra esinio būtis* (Heidegger: 2005, 21). Ši nuostata filosofijos apskritai kontekste keičia iš pagrindų būties problematikos matymo kampą, versdama žvelgti į būtį ne į kaip abstrakčią visuotinybę, bet kaip į konkretaus esinio santykį su būtimi. Ontologinis *Štai-būties* aspektas Heideggerio filosofijoje yra pats svarbiausias. Tam tikra prasme, pati *Štai-būties* analizė, išplėtota *Būtyje ir laike*, reikalinga tiek, kiek pasitarnauja būties klausimo iškėlimui arba, kitais žodžiais tariant, pamatinės ontologijos problematikos pagrindimui.

Jei *Būties ir laiko* periodo Heideggeris koncentravosi į žmogiškosios būties išraišką *Dasein* pasaulyje, tai vėliau jam esminiu tapo būties apskritai likimas ir jos sklaida Vakarų filosofijos mąstyme. Tačiau, mums žvelgiant iš būties kaip įvykio perspektyvos, Heideggerio filosofija nuo pat ankstyvųjų kūrinių tikslingai eina į tos pačios problemos, - būties esmės, svarstymą. Atsisakydamas tapatinti būtį su kažkuo, Heideggeris ieško kokia yra būties išraiška. Todėl nors *Būtyje ir laike* nėra nagrinėjama būties kaip įvykio samprata, bet pažvelgus atidžiau į *Štai-būties* aptarimą, galima atsekti būties kaip įvykio sampratos priešistorę *Štai-būties* hermeneutinėje analizėje. *Štai-būties* atranda save jau *įmestą į pasaulį ir pasaulio pasauliškumą* patiria per supratimą. Supratimo keliu *Štai-būties* kontaktuoja su būtimi (tomis akimirkomis kuomet *Štai-būties* atitinka savo autentiškąjį modalumą, išvengdama perėjimo į neautentišką *Das-man*). Pats supratimas (kaip *Štai-būties* ir būties santykis) Heideggerio filosofijoje turi įvykio struktūrą. Supratimas vyksta kaip įsiklausymas, tačiau jo efektyvumas (tai, kad bus suprasta) nėra savaime suprantamas dalykas. Kaip teigia 32-ajame *Būties ir laiko* paragrafe kalbėdamas apie supratimo struktūrą Heideggeris: *Tik Štai-būties gali pagauti prasmę (sinnvoll), arba tos prasmės nepagauti (sinnlos)* (Heidegger: 2005, 187). Šis apibūdinimas nurodo į hermeneutinio rato sąvoką, kur išankstinis supratimas³ yra tiek pat svarbus (arba dar svarbesnis) nei supratimas. Heideggeris paaiškina, kad hermeneutinis ratas jokių būdu negali būti tapatinamas su ydingu ratu, o bandymas išvengti hermeneutinio rato, reikštų tiesiog „nesuprasti supratimo“: *Svarbu yra ne išėiti iš rato, bet pasilikti viduje tinkamu būdu*

(Heidegger: 2005, 189). Supratimo apskritai prielaidas smulkiau nagrinėjo Heideggerio mokinys Gadameris savo „opus magnum“ *Tiesa ir metodas* (1960 m.). Rašomojo darbo kontekste pamatinė įvykio tematika supratimo rato problematikoje yra taip pat reikšminga. Svarbu nepamiršti, kad Heideggeriui supratimas yra buvimo būdas, taigi, ontologinė išraiška, kuria įvardijamas būties ir Štai-būties santykis. Žymus Heideggerio tyrinėtojas Friedrich-Wilhelm von Herrmannas pastebi, kad: *Supratimo rato pagrindas yra posūkis link įvykio (Ereignis)* (von Herrmann: 2003, 53). Von Herrmannas čia pabrėžia būtent tą termino *Ereignis* plotmę, kurią Heideggeris išskyrė kaip *pavertimo savu* veiksmą. Supratimas tuomet atsiskleidžia kaip įvykis (*Ereignis*), tai yra, būties atsivėrimas *Štai-būčiai* arba, kitaip sakant, judesys, steigiantis *Štai-būties* atsivėrimą sau pačiai kaip esančiai santykyje su būtimi. Tokia Heideggerio pozicija įtakoja kitokio mąstymo ir kitaip suprantamos filosofijos pastangas. Pamatinėje Heideggerio ontologijoje būties sąvoka apibrėžiama per žmogiškąjį buvimą. Tai keičia ne tik pačios ontologijos nuostatas, bet kartu modifikuoja Apšvietoje įtvirtintą antropocentristinę pasaulio sąrangą.

Laiške *Apie humanizmą* Heideggeris pabrėžia: *Žmogus nėra esinijos viešpats. Žmogus yra būties piemu* (Heideggeris: 1989, 244). Šiais sakiniais atsakoma žmogaus-pasaulio santykį apibūdinti subjekto-objekto terminologija. Heideggeris kalba apie iš esmės į skirtingą tikslą nukreiptą santykį. Dvejais trumpais teiginiais įvardintą žmogaus-būties (pasaulio) ryšį galima būtų apibūdinti kaip turintį *Būtyje ir laike* aptarto egzistencialo *rūpesčio (Sorge)* ir vėlyviesiems Heideggerio tekstams svarbių Friedricho Hölderlino eilučių „poetiškai gyvena žmogus žemėje“, bruožų. Kitaip sakant, būties ir Dasein ryšys yra abipusis rūpestis, kuris steigiasi poetiško (būtinai atviro dabarties įvykiškumui), bet ne vartotojiškojo mąstymo plotmėje. Atimdamas iš žmogaus *esinijos viešpačio* definiciją, Heideggeris anaipol nebando žmogaus nužeminti, bet kaip tik siekia parodyti jo ypatingą vietą esinijos pasaulyje, tai yra – pašaukimą puoselėti būties tiesą. Tačiau žmogus Heideggerio filosofijoje nėra pasaulio centras. *Laiške apie egzistencializmą* Heideggeris atpasakoja plačiai žinomą istoriją, kaip išminties ištroškę lankytojai sutriko radę antikos filosofą Herakleitą paprasčiausioje vietoje, - prie krosnies, o išminčius, matydamas jų pasimetimą atsakė – „Ir čia gyvena dievai“. Pri(si)mindamas šią istoriją Heideggeris pasako, kad paprastumas išlošia nekeldamas savęs į tariamas viršūnes, kas yra ne tik nepagrįsta, bet ir naivu. Žmogus būdamas *būties piemeniu* priartėja prie būties ir savo esmės arčiau nei laikydamas save *esinijos viešpačiu*.

Heideggerio siūlomame projekte, ontologija gali būti būties mąstymu tiek, kiek atsisako metafizinių pretenzijų apie būties savaimę suprantamumą. Heideggeris pradėjęs mąstyti būtį kaip įvykį iškelia sustabarėjusius metafizinius principus atmetusio mąstymo reikalavimą. Antroje darbo dalyje bus parodyta kaip Vattimo šia Heideggerio nuostata pagrindžia *silpnojo mąstymo* idėją. Tačiau sekantis darbo skyrius yra skirtas būties mąstymo kaip įvykio steigiamai postmetafizinei perspektyvai aptarti. Kaip Heideggeris sako paskaitoje *Kas yra metafizika? (Was ist Metaphysik? 1929)*: „Mąstymas, kuris mąsto apie būties tiesą, nebesapitenkina metafizika; tačiau kartu jis nėra nukreiptas prieš metafiziką“ (Heideggeris: 1992, 100). Akivaizdu, kad Heideggeris ieško ontologijos galinčios mąstyti būtį kaip įvykį nebe metafiziškai, tačiau implikuojant metafiziką kaip būties mąstymo istoriją.

1.2 BŪTIES MĄSTYMAS KAIP ĮVYKIS: POSTMETAFIZINĖ PERSPEKTYVA

Filosofija siekianti mąstyti būtį kaip įvykį yra priversta keisti iš esmės savo mąstymo nuostatas. Kadangi Heideggeriui būties problema yra pamatinė, įvedus į filosofiją būties klausimo problemškumą, kinta filosofijos vaidmuo ir keliami klausimai. Būties kaip įvykio idėjos linija, punktyru nubrėžta jau *Būtyje ir laike*, ryškinama vėlesniuose Heideggerio kūriniuose. 1936 metais išleistas *Indėlis į filosofiją. Apie įvykį. (Beitrage zur Philosophie. Vom Ereignis)*, kai kurių tyrinėtojų nuomone, antras svarbiausias Heideggerio kūrinys po *Būties ir laiko*. Šiame kūrinyje pristatyta ir įvardinta būties kaip įvykio struktūra, prie kurios nuolat grįžtama ją tikslinant ir plečiant vėlesniuose darbuose. Kaip jau minėta šio darbo pradžioje, laiške *apie humanizmą* Heideggeris patvirtina įvykio sąvoką tapus pamatine jo filosofijoje. Heideggerio pateiktoje žiūroje būties įvykis yra neatsiejamas nuo mąstymo, kuris visuomet yra būties mąstymas. Tuo tarpu būties mąstymas tradiciškai filosofijoje yra susijęs su tiesa. Heideggeris kritikuoja Vakarų filosofinę tradiciją ir dėl metafiziškai suprantamo būties mąstymo, ir dėl sustabarėjusios tiesos sampratos. Aptariamojo vokiečių mąstytojo požiūris į šias esmines filosofines problemas užsibrėžia užduotį peržengti metafizikos ribas.

Tradicinėje filosofijoje tiesa yra prilyginama siekiamybei. Nuo Platono, pirmoji filosofo savybė yra *meilė tiesai, kurios jis turės siekti visur ir visada* (Platonas: 2000, 233). Heideggerio filosofijoje tiesa aptariama ne tiesos kaip netiesos opozicijos

terminais, bet iš būties kaip įvykio perspektyvos. Tuo tarpu, mokslas ir tradicinė filosofija tiesą apibrėžia kaip objektyvią tikrovės refleksiją, kurios teisingumas patikrinamas metodu, įrodomas faktais, - įvykis čia traktuojamas kaip nukrypimas nuo metodo. Heideggeris oponuoja tokiai tiesos sampratai, argumentuodamas, kad metodo pagalba galima atskleisti konformistinį tiesos variantą - *adaeqatio* (atitikimą), bet ne atpažinti tą tiesą, kuri yra pačios būties atvertis ir, kurią graikai vadino *aletheia* - nepaslėptimi. Heideggerio filosofinė pozicija lokalizuojasi plotmėje, kurioje ne žmogus suranda tiesą, bet, greičiau, tiesa suranda žmogų, atverdama jam būties šviesą. Kritikuodamas tradicinę filosofiją Heideggeris taria: „*Metafizika užsimerkia prieš paprastą, tačiau esminį dalyką, kad žmogus esti tik savo esmėje, kurioje jis yra užkalbinamas būties*“ (Heidegger: 1989, 231). *Aletheia* – tiesa kaip nepaslėptis, atsiskleidžia tuomet kai *būtis užkalbina žmogų*. Tiesa Heideggerio filosofijoje netgi neturi bendrų sąlyčio taškų su aptariama moksle objektyvia tiesa. Tiesos atvertis tiesiog išstinka (įvyksta). Tokią Heideggerio poziciją galima būtų priskirti mistikos, o ne filosofijos sričiai, jei iš jos nebūtų keliamas svarbus filosofinis klausimas – kaip sustabarėjusios metafizinės nuostatos įtakoja žmogaus buvimą pasaulyje, kalbą, istorijos eigą? Praėjusiame šimtmetyje prasidėjęs ir iki šiol nenurimęs aptariamojo Heideggerio klausimo inspiruotas mąstytojų sujudimas įrodo šio klausimo aktualumą. Fenomenologija, hermeneutika, postmoderni filosofija atsižvelgia į Heideggerio pastebėtą išankstinių nuostatų suformuotos tiesos įtaką supratimui. Iš Heideggerio filosofijos išplaukia išvada, kad tiesa negali būti aptarinėjama teisingumo arba klaidingumo (objektyvumo arba subjektyvumo) terminais, greičiau, supratimo arba nesupratimo sąvokomis. Ypač ši išvada aktuali vadinamiesiems humanitariniams mokslams ir menui. Tuo tarpu, į filosofinį mąstymą tai įveda siekiamybę užfiksuoti būties žybtelėjimą, reiškia, ieškoti tiesos, kaip būties įvykio kasdienybėje ir nuolat.

Grįžtant prie Heideggerio aptartos mąstymo bei filosofijos savirefleksijos problematikos, *Laiške apie humanizmą* sutinkame jau Friedricho Nietzsche's filosofijoje aptartą motyvą: „*Pats laikas atprasti pervertinti filosofiją ir per daug iš jos reikalauti. Dabarties pasauliui būtina: mažiau filosofijos, bet daugiau atidumo mąstymui; mažiau literatūros, bet didesnio rūpinimosi žodžiu... Mąstymas sutelks kalbą į paprastą sakymą*“ (Heidegger: 1989, 258). Heideggerio manymu, filosofijoje vyrauja tendencijos siekiančios sureikšminti „filosofijos filosofškumą“. Tai nutolina filosofiją nuo būties problematikos ir veda į pačios žmogiškosios esmės (pagal Heideggerį) išdavimą. Aristotelis kadaise tiksliai apibrėžė principus, skiriančius žmogiškąją būtybę nuo likusios esinijos, tai – racionalumas ir kalba. Tačiau filosofijos

istorijoje racionalumas pradėtas traktuoti kaip pati tikriausioji žmogiškoji kvintesencija, o kalba kaip racionalumo įrankis. Nors tokio matymo prielaidos ryškios jau ir paties Aristotelio pateiktame apibrėžime: „*Kodėl žmogus yra pilietinis gyvūnas labiau nei kokia bitė ar bandos gyvulys, akivaizdu: kaip sakėme, gamta nieko nedaro be tikslo, o kalbą vienintelis iš visų gyvūnų turi žmogus...kalba yra skirta išreikšti tam, kas naudinga ir kas žalinga, taigi ir tam, kas teisinga ir kas neteisinga*“ (Aristotelis: 1997, 66, 1253a). Todėl Heideggeris, teigdamas, kad kalba yra būtent ta erdvė, kurioje vyksta būties ir *Štai-būties* susitikimas, patvirtinimo ieško ikisokratikų mąstyme. Dėl tos pačios priežasties Heideggeris pokalbio partneriu pasirenka Hölderlyną, teigdamas, kad poezijoje būties mąstymo pirmapradiškumo pėdsakus atsekti labiau įmanoma nei metafizikos sustingdytoje filosofijoje. Paskaitoje *Ką reiškia mąstyti?* Heideggeris pastebi, kad filosofas ir poetas kalba skirtingai, tačiau yra situacijų kuomet juodu pasako tą pačią mintį. Tai gali atsitikti tada kai poezija yra aukšto lygio, o mąstymas gilus. Vadovaujantis šia pastaba, galima padaryti išvadą, kad Heideggerio posūkis link poezijos nėra išsukimas iš filosofijos kelio, bet siekis filosofiją atgaivinti. Būties kaip įvykio samprata priklauso ne mistikos arba poezijos plotmei (arba ne tik mistikos bei poezijos plotmei), tačiau filosofijos, bet tokios, kuri atsisako metafizinių absoliutaus žinojimo prielaidų. Ši filosofija yra *Štai-būties* buvimo pasaulyje aprašymas, apibūdinamas atvirumo pasaulio įvykiškumui terminais.

Heideggerio nuomone, dabartinė situacija, kurioje atsidūrė *Štai-būties*, nepaisant to, kad yra jai nenatūrali (nutolusi nuo autentiško žmogaus ir būties santykio), tačiau yra savaime suprantama istorinio vystymosi išdava, kurioje glūdi išsigelbėjimo galimybė. Mąstymas, kuriame būtis atsiskleidžia įvykiu, yra metafizikoje susiklosčiusios būties užmaršties pasekmė. Įvykiu būtis tampa tuomet, kai nebegali būti mąstoma kaip esamybė. Straipsnyje *Metafizikos įveika (Überwindung der Metaphysik)* publikuotame 1954 metais, Heideggeris rašo: „*Metafizikos įveika – tai įvykis (Ereignis), kuriuo palaikoma pati būtis*“ (Heideggeris: 1992, 266). Metafizikos įtakoje būtis yra mąstoma ne autentiškai. Todėl autentiškas *Štai-būties* santykis su būtimi metafizikoje gali vykti tik momentiška. Ne viename savo tekste Heideggeris kalba apie žaibą. Būties įvykiškumas metaforiškai gali būti prilyginamas žaibo blykstelėjimams. Būtis, atsiskleisdama kaip įvykis, sukuria tiesos ir paslėpties žaismą. Ir būtis, ir tiesa tokioje sampratoje turi įvykiškumo pobūdį. Be to, ir tiesa (jei ji suprantama kaip *aletheia* – nepaslėptis), ir būtis įvykyje atsiskleidžia, tam tikra prasme, kaip tapačios. Iš Heideggerio 1957 metais Freiburge skaityto pranešimo *Tapatybės tezė*, akivaizdu, kad tai, jog tam tikrus dalykus vadiname tapačiais

neriškia, jų priklausomybės vienas nuo kito ryšio teigimo. Heideggeris siūlo kalbant apie žmogaus ir būties santykį priklausomybės terminą keisti „tarpusavio susiklausymo“ terminu. Būtent šiuo terminu apibūdinamas veiksmas (savitarpio susiklausymas), kuris iš principo yra svetimas metafizikai, o sykiu verčia nuo metafizikos atšokti. Metafizikos požiūriu, tai būtų šuolis už ribos, ten, kur laukia nežinomybė, o nemetafizikos požiūriu, pasak Heideggerio, šuolis „*ten, kur mes jau esame įleisti: į priklausomybę būčiai*“ (Heideggeris: 1992, 337). Kodėl reikalingas šuolis į ten, kur ir šiaip esama? Žvelgdamas į situaciją, kurioje gyvena šiuolaikinis žmogus, Heideggeris konstatuoja nutolimą nuo būties, o taip pat ir nuo tikrosios žmogaus esmės. Technikos laimėjimai distanciją tarp žmogaus ir būties be paliovos plečia. Tačiau, Heideggerio nuomone, žmogus klysta manydamas, kad yra tikrasis technika valdomos realybės kūrėjas. „*Neišgirstamas būties bylojimas, ateinantis iš technikos esmės*“ (Heideggeris: 1992, 338). Kaip žinia, Heideggeris techniką traktuoja kaip metafizikos pasekmę ir reiškinių, kuris, žmogui giliai tikint, kad yra jo (žmogaus) priežiūroje, išties, valdo žmogų. Vienas iš pagrindinių vėlyvosios Heideggerio filosofijos terminų yra *Ge-Stell* (į lietuvių kalbą verčiamas *postata*), nurodantis moderniosios technikos, o kartu ir viso moderniojo pasaulio, esmę. *Ge-Stell* samprata Heideggerio filosofijoje yra viena paradoksaliausių, nes kviesdamas grįžti link pirmapradiško santykio su būtimi ir kritikuodamas metafizikos pasėkoje susiklosčiusį mokslo ir technikos įtakotą žmogaus būvį, kuriame yra prievartaujama pati jo (žmogaus) esmė, Heideggeris teigia: „*Po-statoje mes išvystame tam tikrą žmogaus ir būties savitarpio susiklausymą, kurio dėka susiklausymo galimybė pirmąkart nulemia buvimo kartu būdą ir jo vienį*“ (Heideggeris: 1992, 340-341). Čia svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad būties ir žmogaus savitarpio susiklausymas yra apibrėžiamas kaip *galimybė*. Galimybė yra tai, kas gali, bet neprivalo, atsitikti. Taigi, įvykio galimybė. Heideggeris sako: „*Pirmąjį neduodantį ramybės įvykio blykstelėjimą mes išvelgiame po-statoje*“ (Heideggeris: 1992, 340). Būtent *po-statoje*, tai yra technikos modeliuotame pasaulyje būties ir *Štai-būties* santykis atsiskleidžia kaip įvykis. *Galėti*, čia nurodo į tai, kad būties atsivėrimas gali vykti tik šitokiu būdu, - tai yra momentiška, o ne kaip prezencija, kadangi: „*Į-vykis yra savyje rymanti sritis, kurioje žmogus ir būtis susisiečia savo esmėmis, pasiekia savo esatį, nes praranda apibrėžtis, jiems priskirtas metafizikos*“ (Heideggeris:1992, 340). Tačiau, *galimybė* šiame kontekste turi dar ir kitą prasmę, tai yra tą, kad būties išsiskleidimas įvykio forma, yra išskirtinė ir beprecedentinė būties istorijoje situacija, nes įvykis visuomet yra autentiškas.

Heideggerio siūlomame mąstymo posūkyje būtis išsilaisvina nuo metafizikos jai suteiktų abstrakčiųjų apibrėžčių.

Tekste *Posūkis* Heideggeris kalba apie pavojų, išvelgdamas, kad *pavojus pats leisdamas apie save žinoti, kadangi pasireiškia kaip pavojus, jau savaime yra gelbėjantis* (Хайдеггер: http://www.heidegger.ru/sobranie_new.php). Šis sakinytis daug pasako apie Heideggerio metafizikos įveikos sampratą. Pavojus, apie kurį čia kalbama, yra būtis užmaršties faktas ir iš to sekančios pasekmės, kurių svarbiausioji, - iškreiptas (neautentiškas) žmogaus buvimo būdas. Heideggeris nėra pirmasis filosofijos istorijoje „skambinantis varpais“ apie gresiančią, ar net jau užgriuvusią, nelaimę. Ši artėjančios nelaimės stovį garsiai skelbti pradėjo Nietzsche, o po jo Spengleris, Jungeris ir kiti, įvardindami aptariamąjį reiškinių skirtingai: nihilizmu, saulėlydžiu arba būtis užmarštimi. Vis dėlto vienintelis iš jų, Heideggeris, pavojuje mato kartu ir išsigelbėjimą. Užbėgant į priekį, galima pabrėžti, kad būtent šioje Heideggerio tekstų plotmėje Vattimo išvelgs savitą metafizikos peržengimo strategiją. Būtis užmaršties problemos sprendimas glūdi, anot Heideggerio, pačiame tamsiausiam būties užmaršties lygmenyje. Tikslas, kurį esant tokioje situacijoje (pačiame tamsiausiam būties lygmenyje), galima išsikelti yra *praregėjimas to, kas yra*. Vis gi, būtis prisiminimas nėra būtis sukūrimas iš naujo, - prisiminti reiškia atgaminti tai, kas jau kažkada buvo žinoma. Heideggeris sako: *Posūkis, paverčiantis pavojų išsigelbėjimu atsitiks staiga. Šiame posūkyje nelauktai apsišvies (visvetlitsia) būtis esmės šviesa* (Хайдеггер: http://www.heidegger.ru/sobranie_new.php). Netikėtas pokytis apibrėžiamas kaip turintis žaibiškai blykstelėjančio įvykio struktūrą. *Po-statoje (Ge-Stell)* būtis tiesa mąstymui tampa prieinama priverstine „blykčiojimo“ forma. Šerpytytė straipsnyje *Über die Linie: E. Jüngeris ir M. Heideggeris nihilizmo akivaizdoje* pastebi: *Akivaizdu, kad Heideggeris, technikos esmę svarstydamas ontologinėje plotmėje, neskelbia technikai nuosprendžio, bet atskleidžia pirmaprades sąlygas, kuriomis kažkas gali konstatuoti kaip technika* (Šerpytytė: 2004, 8). Heideggeriui technika paradoksaliu būdu gražina būtis problematiką į mąstymą. Nors būtis pasirodymas yra momentinis (įvykiškas), bet tai perversmas, žiūrint iš būtis užmaršties perspektyvos. Filosofija, tuo tarpu, turi galimybę išlaisvinti nuo metafiziškai ir moksliskai suvokiamos tiesos kaip įtvirtinto pagrindo pretenzijos. Heideggeris tikslingai siekia parodyti, kad pagrindas už kurio buvo įpratusi laikytis metafizika ir į kurį dabar remiasi mokslas, yra išslydęs iš po kojų. Šis pagrindas metafizikoje tapatinamas su tuo, kas amžina, nekintama, idealu, ir įvardijamas būtimi arba tiesa. Svarbu pažymėti, kad Heideggerio filosofijoje neigiant objektyvios tiesos

galimybę, tiesa neneigiama. Nėra neigiamas ir bet kokio teisingumo unikalumas, tačiau nesutinkama su įsitikinimu, kad tiesa gali būti visa aprėpianti. Tiesą, suvokiant kaip būties atsiskleidimą, o būtį suvokiant kaip įvykį, filosofijoje pasirenkama pozicija, kuri įtvirtina kiekvieno įvykio (būties tiesos atsivėrimo) unikalumą, tai reiškia, kad šis atsivėrimas niekada nebus apibendrinantis, nuspėjamas, pritaikomas visuotinai.

Kyla klausimas, kas lieka filosofijai, kuomet ji peržengia metafiziką? Per amžius buvo įprasta, kad terminas metafizika atspindi esminę filosofijos, aukščiausios mąstymo formos, struktūrą. Paties Heideggerio žodžiais, metafizika yra dirva, kurio išsiskleidęs filosofijos medis. Šalia iškyla dar ir kitas klausimas, kaip gali Heideggeris neigdamas metafiziką, teigti ontologiją? Čia galima pastebėti, kad nereta filosofijos kryptis, stengdamasi „išaugti“ metafiziką tapatina ją tiesiogiai su ontologija. Ypač tai pastebima, kalbant apie labiau „praktiškas“ filosofijos atšakas, - mokslo ir analitinę filosofiją, kurios ne visiškai sutinka su Heideggerio, ypač vėlyvojo, įtraukimu į filosofų tarpą. Tačiau, skaitant Heideggerio tekstus, ryškėja, kad pavadinti jį „ginčijamu filosofu“, pačiam Heideggeriui nebūtų baisus įžeidimas. Kitaip sakant, Heideggerio siekis buvo kurti filosofiją, galinčią vadintis mąstymu (*Denken*). Sunku būtų atsakyti vienareikšmiškai kuo skiriasi mąstymas ir filosofija, tačiau, akivaizdu, kad metafizika ir mąstymas yra skirtingus reiškinius įvardijantys terminai. Ypatingai tada, kai juos nagrinėja Heideggeris. Čia ir yra atsakymas į klausimą, kas lieka filosofijai peržengus metafiziką, – mąstymas. Heideggerio aptarta metafizikos destrukcija veda link mąstymo, kurio akiratyje yra paprasčiausi dalykai, tačiau mąstymas apie, kurį kalbą Heideggeris, pajėgia priartinti juos prie būties šviesos.

1952 metais pristatytoje kalboje *Ką reiškia mąstyti? (Was heisst denken?)* Heideggeris ištaria pagarsėjusius žodžius: „*Mokslas nemąsto*“ (Heidegger: 1991, 88). Šiuo pareiškimu Heideggeris nesiekia nuvertinti mokslo. Vokiečių mąstytojas paaiškina, jog: „*nepaisant to, kad mokslas, kaip ir kiekviena kita žmogaus veikla, neturi kito šaltinio išskyrus mąstymą, bet nėra tilto jungiančio mokslą ir mąstymą; vienintelis įmanomas susijimas yra šuolis*“ (Heidegger: ten pat). Tiesiog, Heideggerio filosofijos požiūriu, mąstymo ir mokslo tikslai skiriasi iš esmės. Mokslas koncentruojasi į objektų tyrimą, siekdamas juos iširti; o daro tai juos skaidydamas ir skaičiuodamas gautus rezultatus. Tuo tarpu mąstymas, anot Heideggerio yra veiksmas, atskleidžiantis dalyko esmę. 1950 metais skaitytoje paskaitoje *Daiktas (Das Ding)* Heideggeris svarstydamas daikto esmės atskleidimą, pateikia tiesiog molinio ąsočio pavyzdį, klausdamas, kas gali padėti pamatyti šio daikto esmę? Mokslas gali iširti

ąsočio medžiagiškumą bei atpažinti, arba išrasti (ne atrasti), jo paskirtį, bet negali nustatyti ąsočio esmės. Tuomet Heideggeris pabando užduoti tą patį klausimą tradicinei metafizikai. Ar galėtų Platonas medituodamas ąsočio apskritai idėją, nusakyti šio, konkretaus ąsočio, esmę? (Heidegger: 1991, 111). Deja, platoniškosios idėjos siekia atitikti abstrakcijas, nusakyti idealaus daikto esmę, o konkretaus, tiesiog molinio ąsočio, esmė jų nedomina. Heideggeris atsako, kad *ąsočio ąsotiškumą (daikto daiiktiškumą)* gali padėti atverti tikrai filosofinis mąstymas, vykstantis čia ir dabar. Kadangi daikto arba reiškinių esmė atsiskleidžia kaip santykis su būtimi mąstymo įvykyje. Tokio mąstymo, apie kurį kalba išlikęs Parmenido fragmentas: *Nes juk mąstyti ir būti – yra tai tas pat ir vis viena* (Parmenidas: 1977, 52). Mąstymas, galintis būti apibrėžiamas šitaip, tai toks mąstymas, kuris yra nuolatiniame susiliejimo su būtimi siekyje. Tačiau būtis pastoviai kinta; mąstymas, tuomet seka šį kismą. Mąstymas atspindi tikrovę, tokia jo prigimtis: *Pamatinis mąstymo bruožas yra reprezentacija* (Heidegger: 1991, 94). Todėl filosofija, siekianti save vadinti mąstymu, yra prezencijos reprezentavimas, - dabarties pristatymas, atskleidžiant jos esmę. „Atskleisti“ turi atvirkščią reikšmę nei „konstatuoti kaip yra“, nes pastarasis terminas (konstatuoti) nurodo į metafizinę – mokslinę terminologiją, siekiančią parodyti kokie dalykai yra „iš tikrųjų“, tą pamatymą „užkonservuojant“. Tuo tarpu Heideggerio siūlomas mąstymas siekia autentiškumo, reiškia, - unikalumo išsklaidos visame kame, ką tas mąstymas paliečia.

Postmetafizinė Heideggerio filosofijos perspektyva atsiskleidžia kaip antifundamentalistinis mąstymas. Kaip jis teigia įvade į *Kas yra Metafizika?: Šaknys išsišakoja dirvoje, kad medis išaugtų ir galėtų ją palikti. Filosofijos medis išauga iš metafizikos šaknų* (Heideggeris: 1992, 99). Metafiziškais terminais kalbančiai filosofijai tai neatrodo ypač rimta. Prisitaikant prie metafizinės terminologijos, toks mąstymas turėtų būti apibūdinamas kaip turintis vienintelį pagrindą, - būtį, tačiau, būtis šioje sampratoje skleidžiasi įvykio, o ne prezencijos forma. Filosofijos apskritai kontekste Heideggerio siekis atsisakyti metafizikos pagrindo, laikiusio filosofinio mąstymo konstrukta sutinkamas įvairiai. Rašomojo darbo protagonistas Vattimo didžiausiu Heideggerio filosofijos privalumu laiko tai, kad Heideggeris yra mąstytojas „be pagrindo“. Habermas kaip tik už tai kritikuoja Heideggerį: *Heideggeris neigia pirminiu pradu besiremiančios filosofijos fundamentalizmą, nesvarbu ar jis reiškiasi tradicinės metafizikos, ar transcendentinės filosofijos formomis* (Habermas: 2002, 174). O, pavyzdžiui, Derrida mano, kad Heideggeriui taip ir nepavyko iki galo nuo metafizinio pagrindo išsivaduoti.

1.3 ISTORIŠKUMO VAIDMUO HEIDEGGERIO BŪTIES SAMPRATOJE

Istorijos samprata Heideggerio filosofijoje yra ypač svarbi jo būties kaip įvykio idėjai pagrįsti. Istoriskumas persmelkia metafizikos peržengimo strategiją bei pasaulio ir technikos santykio problemos aptarimą. Būtent istoriskumo šviesoje mokslo ir technikos aptarimas Heideggerio filosofijoje tampa iš esmės aktualus. Kaip jau rašyta, metafizikos „kūdikio ir auklėtinio“ mokslo, diktuojamas matymas, kur pagrindinė užduotis yra ieškoti objektyvumo, yra opoziciškas Heideggerio filosofinei nuostatai, kurioje *Štai-būtis* yra įmesta į pasaulį, o pasaulis reiškia ne esinių visumą, bet būties atvertį. 1938 metais skaitytoje paskaitoje *Pasaulėvaizdžio metas (Die Zeit des Weltbildes)* Heideggeris pastebi, kad senovės Graikijoje gyvenusio žmogaus įsiklausymą į būtį pakeičia Naujųjų laikų žmogaus atliekama pasaulio redukcija į pasaulėvaizdį, tai yra, - objektiškai suvokiamos aplinkos pastatymas prieš save. Tokio judesio tikslas yra siekis patalpinti reiškinius į metodologinio tyrimo rėmus. Heideggeris teigia: *Pasaulio virsmas vaizdu yra tas pats įvykis, kurio dėka žmogus tarp esinių virsta subjectum* (Heideggeris: 1992, 150). Heideggerio nuomone, mokslo pasiekimų įtakota technikos eiga yra natūrali metafizikos inspiruota būties užmaršties išvada. Laiške *Apie humanizmą* randame tokį sakinį: *Žmogus, ištremtas iš būties tiesos, visur ir visada sukasi aplink save kaip apie animal rationale* (Heidegger: 1989, 243). Koncentruojantis tiktai į racionalumą, prarandamas autentiškas ryšys su būtimi ir patenkama į nenatūralią *Štai-būčiai* būseną – prievarta paremtą subjekto-objekto perskyrą. Net ir aiškiai suprasdamas visa tai, mąstymas negali paprasčiausiai nubraukęs metafizikos palikimą grįžti į ikisokratikų laikus. Heideggerio filosofijoje tokiam nostalgiško siekio realizacijos teigimui užkerta kelią esminis jam (Heideggeriui) istorijos aspektas. Kyla klausimas, kaip Heideggeris gali apskritai kalbėti apie pirmapradiškumą, nepaneigdamas istorijos? Šioje vietoje tiesiog peršasi Nietzsches skelbto nuolat besisukančio „amžinojo sugrįžimo“ rato idėja. Tačiau Heideggeris pristato atvirkščią „amžinajam sugrįžimui“ idėją, tai yra – istorinė būties kaip įvykio samprata. Įvykis Heideggerio filosofijoje visuomet yra istorinis įvykis. Būtent įvykio istoriskumas apibrėžia jį kaip vienkartinį ir unikalų vyksmą. Suvokti tą unikalumą jau savaime yra žingsnis link filosofijos pirmapradiškumo. Istoriskai suprantamas būties įvykis niekaip negali būti prognozuojamas arba inspiruojamas. Habermasas *Modernybės filosofiniame diskurse* kritikuodamas Heideggerį pašaipiai

sako: *Būties įvykį galima tik pamaldžiai patirti ir chronologiškai atvaizduoti, bet ne argumentais išgauti ir paaiškinti* (Habermas: 2002, 173). Tačiau iš Heideggerio filosofijos perspektyvos akivaizdu, kad įvykio chronologijos užfiksavimas tikrai nėra pagrindinis įvykį apibūdinantis bruožas. Kiekvienas įvykis yra ne taškas laiko linijoje, bet būties tiesą atverianti gelmė. Tokia nuostata ir šitaip suprantama būties istorija prieštarauja technikos ir mokslo vedamai mūsų tikrovei. Istorijos moksle (kaip ir moksle apskritai) vyrauja tendencijos, kurių pagrindinis tikslas yra numatyti tai, kas bus, tam, kad būtų galima kontroliuoti ir išvengti netikėtumų. Būties kaip įvykio nuostata yra priešinga historicistinei pozicijai, pagal kurią istorijos eigą galima vienaip ar kitaip sustruktūruoti. Iš esmės, žiūrint iš Heideggerio filosofijos perspektyvos, tiek industrinė, tiek historicinė nuostatos, abi yra metafizikos „kūdikiškai“. *Metafizikos įvade* Heideggeris apie istorijos mokslą sako: „*Tam tikra istorinė mūsų istorinio štabuvimo sąsaja (Bezug) gali tapti pažinimo objektu ir išplėtota būkle (Zustand), tačiau nebūtinai tai turi įvykti. Be to, ne bet koks santykis su istorija gali būti paverstas mokslo objektu ir moksliskai esamu (zustandlich), ir pirmiausia tai galioja esminiams santykiams. Istorijos mokslas niekad nepajėgia įsteigti istorinio santykio su istorija*“ (Heideggeris: 2004, 60). Heideggeris, atvirksčiai nei Wilhelmas Diltheyus ar Gadameris, nesikoncentruoja į pačią istorijos mokslo problematiką ir jos vietą kitų mokslų tarpe, bet, greičiau, apibrėžia žmogiškąją būtį kaip istorinę, bet ne istorijos mokslo prasme, o istorijos kaip žmogiškosios egzistencijos būties apskritai kontekste prasme.

Pastebėtina, kad istorijos įvykio samprata įtvirtina Heideggerio išvalgą, kad būties terminas turi būti aptariamasis ne daiktavardžio, bet veiksmožodžio forma. „Būti“ atliepia „vykti“. Daiktavardiškai įvardinta būtis asocijuojasi su metafizikoje apkalbama būties samprata, kuomet būtis yra stabili esinius talpinanti visuma. Tuo tarpu Heideggeriui svarbu pabrėžti nesibaigiantį būties judesį. Emmanuelis Levinas apie tai sako: *Heidegger atskleidė žodžio būtis „veiksmažodiškumą“, tai, kuo jis yra įvykis, būties „vyksmas“, [buvimas]. Tartum daiktai ir visa, kas yra, „realizuotų buvimo būdą“, atliktų buvimo darbą*“ (Levinas: 1994, 30). Su istoriškumu toks „veiksmažodinis“ būties traktavimas susijęs tuo, kad mąstymo refleksijos plotmėje šis judesys atsiskleidžia kaip istorinis įvykis. Kitaip sakant, mąstant buvimą kaip vyksmą (įvykį), atsiverianti būties samprata yra visada istorinė, nes nurodo į vystymąsi, kuris paliečia būties ir Štai-būties santykį. Šis santykis yra istorinis įvykis, kadangi pati Štai-būtis Heideggerio filosofijoje yra istoriška. Istoriška, čia, reiškia ne pavaldi istorijos dėsniams, bet atliepanti būties tiesai, - *Lichtung* šviesoje išryškėjusiam būties

nušvitimui. Šia prasme, istoriškumas Heideggeriui reiškia ne praeities interpretacijas ir dėsnius, bet dabartiškumą besiskleidžiantį visada baigtinumo kontekste.

Pati įvykio sąvoka Heideggerio filosofijoje nurodo į tiktai konkrečią ir unikalią situaciją, kuri visuomet įjungta į istorijos grandinę. Be to, kaip tik suprantant būti kaip įvykį, jos istoriškumas atsiskleidžia radikaliai. 1949 metais Bremene skaitytoje paskaitoje *Posūkis (Kehre)* Heideggeris sako: *Mes vis dar neapgalvodami pasiduodame įpročiui laikyti istoriją besivystančią iš proceso, o šiame matyti istoriografijos fiksuojamų faktų seką* (Хайдеггер: http://www.heidegger.ru/sobranie_new.php). Kaip alternatyvą šiam įpročiui Heideggeris pateikia istorijos susidedančios iš *įvykių* sampratą. Tradicinėje istorijos sampratoje galioja priežasties-pasekmės dėsnis leidžiantis apie dabartį spręsti pagal praeitį ir atvirkščiai. Be to, historicistinė pozicija išlaiko pretenziją (nors ir minimalią) numatyti ateitį. Tuo tarpu heideggeriškai traktuojamoje istorijos sampratoje svarbiausia sąvoka yra įvykis, kurio esmė - būties atvertis. Toks požiūris į pirmą vietą stato ne, vadinamąjį objektyvų pažinimą, bet konkretaus įvykio supratimą (štai-būties savęs kaip priklausančios būčiai supratimą). Gadameris, kalbėdamas apie Heideggerio indėlį į nehistoricistinį istorijos traktavimą, teigia: „*Taigi istoriškumas pasidaro centrinė ontologinė sąvoka, apibrėžiama ne per stygių – pradedant nuo absoliučios būties ar amžinos būties – bet priešingai, įteisinant kitų buvimo būdų pretenziją būti*“ (Gadamer: 2001, 219). Suvokiant istoriškumą kaip esminę žmogaus struktūrą, o istoriškumą suvokiant ne kaip istoriografinių faktų seką, bet kaip įvykių visumą, pati filosofijos esmė atsiskleidžia skirtingu kampu, - atsisakoma metafizinės pretenzijos žinoti tiesą nuo pat „pasaulio sukūrimo“. Begalinis, amžinas ir visažinis protas pakeičiamas *Štai-būties* istoriška (reiškia, laikiško horizonto apibrėžta) būtimi pasaulyje. Heideggeris įveda į filosofiją žmogiškojo istoriškumo sampratą, kuri yra priešinga hegeliškam historicizmui. Atvirkščiai nei historicizme, Heideggerio tekstuose, suvokiama kaip aktualios (niekada praeities, visada dabarties) tikrovės refleksija. Istorija visuomet yra būties istorija, o tuo pačiu žmogiškosios būties istorija, taigi, - laikinumo (egzistenciniais) terminais aptarta būties istorija. Lietuvių mąstytojas Arvydas Šliogeris apie įvykio sąvoką rašo: „*Įvykis yra grynai istorinė kategorija. Iš tikrųjų kažkas vyksta ir įvyksta tik tada ir ten, kur atsiranda specifiškai žmogiška, būtent istorinė, o ne vien gamtinė realybė*“ (Šliogeris: 1996, 212). Straipsnyje *Apie tiesos esmę* Heideggeris pabrėžia: „*Tik eg-zistenciškas žmogus yra istoriškas. „Gamta“ neturi jokios istorijos*“ (Heideggeris: 1992, 302). Akcentuojant, kad istorija yra pabrėžtinai žmogiškosios plotmės fenomenas, implikuojama tam tikra polemika,

Heideggerio žodžiais tariant, tarp Pasaulio (žmogiškoji plotmė, *logos*) ir Žemės (gamtiškoji plotmė, *physis*). Paskaitoje *Meno kūrinių ištaka (Der Ursprung des Kunstwerks. 1935)* Heideggeris sako: „Pasaulis yra paprastų ir esmiškų apsisprendimų istoriškos tautos likime savaimė atviras tolimųjų trajektorijų atvirumas. Žemė yra niekur nesiveržiantis atsiradimas to, kas nuolat save užsklendžia ir šitaip paslepia“ (Heidegger: 2003, 48). Šis ginčas priartina prie Heideggerio būties kaip įvykio sampratos esmės, kuri yra įvykiškai besivystančios būties istorija, reiškia, pasaulio refleksija. Būtis kaip *absoliuti transcendencija* (Heideggeris: 1989, 240) yra nuolat vykstanti Pasaulio ir Žemės santykio evoliucija.

Apibendrinant pirmąją darbo dalį, būties kaip įvykio (*Ereignis*) samprata yra Heideggerio pamatinės ontologijos kaip būties užmaršties įveikos strategijos suformuota būties idėja, kurios principiniai bruožai yra metafizikoje išgalėjusio būties sampratos tariamo aiškumo atmetimas (reiškia, būties klausimo filosofijoje išskėlimas); tiesos kaip būties įvykio opozicija metodologinei tiesos sampratai; būties kaip istorinio įvykio pasaulyje refleksija. Šių Heideggerio išvalgų įtakoje steigėsi įvairios šiuolaikinės filosofijos interpretacijos, kurių kontekste italų filosofo Vattimo pasiūlytoji interpretacija yra savitas postmodernistinis ontologinės hermeneutikos variantas.

2. HEIDEGGERIO BŪTIES SAMPRATOS TRANSFORMACIJA VATTIMO *SILPNAJAME MĄSTYME*

Antroji šio darbo dalis skirta Heideggerio būties kaip įvykio sampratos transformacijai šiuolaikinio italų mąstytojo Gianni Vattimo filosofijoje aptarti. Vattimo siūlomas *silpnosios ontologijos* variantas darbe pristatomas kaip Heideggerio *Ereignis* sampratos šviesoje susiformavusi postmodernaus mąstymo strategija implikuojanti postmetafizinį būties mąstymą ir iš esmės istorišką filosofijos koncepciją. Vattimo filosofijoje būties kaip įvykio aptarimas įgauna naujų, nuo Heideggerio filosofijos besiskiriančių bruožų, tokių kaip radikalizuotas hermeneutikos ir nihilizmo akcentavimas. Tuo pačiu, Vattimo filosofijoje sukonkretinamas vėlyvojo Heideggerio sąvokų ir pačios būties sampratos poetiškumas, prarandama ezoterinė Heideggerio tekstų plotmė, o būties kaip įvykio samprata pagrindžiamas *silpnojo mąstymo* teigiamas *būties silpnėjimas* kaip aktualios istorinės situacijos aprašymas.

Jei Heideggerio filosofija akivaizdžiai išsiskiria savo unikalumu kaip iš esmės savitas žiūros taškas visoje Vakarų filosofinėje tradicijoje, tai kalbant apie Vattimo filosofiją neišvengiamai susiduriame su postmodernioje (pesimistiškai tariant, postfilosofinėje) plotmėje iškylančia originalia koncepcija, kuri principingai nepretenduoja prieiti apibendrinančių visumos prasme išvadų. Mums Vattimo filosofija yra išskirtinai įdomi kaip mąstymo paradigma pacifistiškai išstatanti savo pačios silpnumą, ko įtakoje galima konstatuoti ne šio mąstymo „neįgalumą“, bet, atvirkščiai, galimybę kaip įmanoma labiau atsekti mąstymo lauką suformuojančias prielaidas. Aptariant *silpnojo mąstymo* santykį su šios koncepcijos autoritetu – Heideggerio filosofija, galima pastebėti, kad kaip tik ontologine linkme pakreipta Vattimo filosofija išlaikydama savo deklaruojamas silpnąsias nuostatas, turi priėjimą prie Heideggerio projekto išpildymo, teigiančio: *Pats laikas atprasti pervertinti filosofiją ir per daug iš jos reikalauti* (Heideggeris: 1989, 258). Atsižvelgdamas į šią Heideggerio pastabą, Vattimo užsibrėžia tikslą mąstyti ontologiją *nepervertindamas filosofijos*. Ontologinės hermeneutikos kontekstas kaip savo kultūrinės-istorines ribas apibrėžianti filosofija, tampa puikiu pamatu šiai nuostatai išpildyti.

2.1. „ĮVYKIŠKUMO“ PRINCIPAS IR NIHILISTINIS BŪTIES POBŪDIS

Šiuolaikinės postmodernios filosofijos kontekste „įvykiškumo“ principas yra dažnai eksploatuojama tema. Puikus šios sąvokos vartosenos pavyzdys atsispindi Derrida dekonstrukcijos apibrėžime. Kaip *Laiške draugui japonui* rašo Derrida dekonstrukcija nėra nei teksto analizė, nei kritika (įprasta ir kantiškąja prasme), nei metodas. Dar abstrakčiau dekonstrukciją apibūdina tai, kad Derrida pabrėžia, jog ši sąvoka gali būti išverčiama į užsienio kalbą, surandant kitą, dar gražesnę žodį, su sąlyga jei ji (sąvoka) versis. Pasyvioji gramatinė nuostata čia vartojama tikslingai, nes neįmanoma sakyti *aš dekonstruoju*, kadangi *dekonstrukcija vyksta, dekonstruojasi*. Iš visa ko, galima daryti išvadą, kad geriausiai dekonstrukcijai apibūdinti tinka sąvoka *įvykis*, arba, paties Derrida žodžiais tariant: „*dekonstrukcija turi savo erdvę ir tai yra įvykis*“ (Derrida: 2003, 256). Iš šio pavyzdžio akivaizdu, kad įvykis yra tai, kas atvirkščia tam, kam galima suteikti trafaretinį apibrėžimą. Šią sąvoką vartojant filosofijoje, arba netgi įvardinant kokio nors filosofo mąstymo įvykiškumą kaip pamatinį principą, patenkama į gana dviprasmišką situaciją, nes atsisakoma racionalumo kaip filosofijos pagrindo. Situacijos dviprasmiškumą iliustruoja „rimtosios“ filosofijos atstovų (pvz.: Habermaso) priekaištai postmodernistams dėl nepakankamo atsižvelgimo į racionaliuosius filosofijos principus. Klasikinis postmodernistų atsakymas į šią kritiką yra, kad filosofija yra niekas daugiau, tik rašymo būdas. Tokioje perspektyvoje įvykiškumas svarbus kaip meniškumą įtvirtinantis spontaniškumo proveržis.

Kalbant apie Vattimo, sunku būtų šiam filosofui prikišti filosofijos estetizaciją. Vattimo postmodernizmas atsiskleidžia daugiau kaip perspektyvizmo ir pliuralizmo teigimas, bet ne kaip postmodernizmui būdingas estetikos principo iškelimas virš racionalumo. Tuo tarpu, įvykiškumo sąvoka į Vattimo filosofiją ateina tiesiogiai iš Heideggerio tekstų ir nurodo į lygiagrečiai Heideggeriui „įvykišką“ būties pasirodymą mąstyme. Skirtingai nei įprasta postmodernių mąstytojų tarpe, Vattimo laikosi ontologinės iš Heideggerio perimtos, programos filosofijoje. Ontologijos samprata Vattimo filosofijoje, be abejo, yra postmoderni: „*Ontologija yra ne kas kita nei mūsų sąlygų bei situacijos interpretacija, tuo tarpu, būtis yra ne daugiau kaip „įvykis“ išstinkantis jos pačios ir mūsų istorizacijos procese*“ (Vattimo: 1999, 11). Taigi, Vattimo filosofijoje įvykiškumo principas aktualus ontologijos plotmėje ir padeda Vattimo prieiti prie originalios ontologijos sampratos, kurią jis pats įvardija

silpnąją ontologiją. Kaip bus rodoma žemiau tekste, Vattimo filosofijoje terminas *silpnasis* turi savitą prasminį lauką, apibrėžiantį postmetafizinės ontologinės hermeneutikos projekto bruožus. Ontologinėje Vattimo filosofijos plotmėje terminas *silpnasis* atsiremia į Heideggerio būties kaip įvykio (*Ereignis*) sampratą.

2.1.1. Interpretacinis Vattimo santykis su Heideggerio filosofija

Šiuolaikinėje filosofijoje Vattimo vardas, visų pirma, siejamas su jo paties pasiūlytu terminu - *silpnasis mąstymas* (*pensiero debole*). 1996 metais išleistoje knygoje „*Tikėti, kad tiki* (*Credere di credere*) Vattimo *silpnąjį mąstymą* apibrėžia šitaip: *mąstymo, žinančio savo ribas, idėja, kuri palieka nuošalyje didžiausias metafizinių globalių vizijų pretenzijas ir pan.; bet, visų pirma, silpnėjimo, kaip lemiančio būties bruožo metafizikos epochos pabaigoje, teorija* (Vattimo: 1996, 25 – 26)“. Apibrėžimas slepia savyje prieštarumą, nes, - lyg ir nurodo į išties nieko nenorinčio įrodyti *mąstymo idėją*, bet tuo pačiu teigia, kad žino savo ribas ir net įvardija bruožą, kurį pavadina lemiamu būties mąstymo plotmėje, tai yra, - *silpnėjimą*. Šia definicija Vattimo įveda į filosofiją savo pasiūlymą mąstyti Heideggerio, ypač vėlyvojo, terminais, nusakančiais būtį kaip įvykį. Vattimo siekia atkreipti dėmesį, kad Heideggeriui priminus būties užmaršties problemą ir konstatavus būties mąstymą turint įvykio struktūrą, pati filosofija įgauna kitokį statusą, galbūt dėl to prarasdama metafizikos išsikovotas privilegijas (pvz. tiesos žinotojos statusą), tačiau taip priartėdama prie būties mąstymo tiesos, kuri visuomet yra mąstoma iš istorinės (reiškia, egzistencialistinės perspektyvos). Pats Vattimo savo siūlomą „kitokio filosofavimo“ variantą pavadina *silpnuoju mąstymu*.

Terminas *silpnasis mąstymas* įvardija postmodernią ontologinės hermeneutikos koncepciją. Vattimo įsitikinęs, kad vienintelis šiais laikais įmanomas filosofavimo būdas yra interpretacijos filosofija. Tai susiję su *silpnojo mąstymo* apibrėžime paminėtu nesavikritiškų pretenzijų atsisakymu. Viena iš tokių pretenzijų galėtų būti įsivaizdavimas, kad kuriama filosofija yra unikali tuo, jog nėra patyrusi pirmtakų įtakos. Terminas *silpnasis* žvelgiant iš filosofijos apskritai perspektyvos, apibūdina filosofiją kaip tokią, kuri sąmoningai suvokia savo pačios subjektyvumą, reiškia, yra opozicija filosofijos atšakoms pretenduojančioms į objektyvumą. Todėl Vattimo nepalikdamas erdvės spėlionėms įvardija filosofus dariusius jo mąstymo nuostatoms didžiausią įtaką. Tai Nietzsche ir Heideggeris. Vattimo nuomone, tai buvo du filosofai ryškiausiai modifikavę Vakarų mąstymo eigą: *todėl po jų „mąstyti“ įgauna skirtingą reikšmę nei prieš tai* (Vattimo: 2001, 5)⁴. Žvelgiant iš Vattimo ir

Heideggerio filosofijų santykio perspektyvos, akivaizdu, kad Vattimo hermeneutika yra ne Heideggerio hermeneutikos tęsinys, bet, greičiau, Vattimo prielaida, kad Heideggerio būties kaip įvykio sampratos pasekmėje filosofinis mąstymas gali reikštis tik kaip hermeneutika.

Hermeneutinės filosofijos autoriai vis dar susilaukia priekaištų dėl nepakankamo savo pačių idėjų generavimo. Hermeneutinės filosofijos nuostata suteikti lemiančią reikšmę kultūrinės-kalbinės-socialinės aplinkos (Gadameriui tai yra „tradicija“, Heideggeriui „pasaulis“) individo formavimesi, atima iš hermeneutinės filosofijos autorių galimybę kalbėti taip tarsi jie būtų tos aplinkos kūrėjai. Todėl hermeneutikoje pamatinė sąvoka, nusakanti filosofavimo būdą, yra interpretacija. XX-ojo amžiaus filosofijoje, Heideggerio pastangomis, „interpretacijos“ terminas tampa centriniu ontologinės hermeneutikos terminu, nurodančiu į dalyko supratimą. Interpretacija yra sąmonės judesys, padedantis praplėsti suvokimo horizontą. Siekiama suprasti „kito“ pozicija, iš dalies, modifikuoja suprantančiojo nuostatas (jei laikomasi pagrindinės supratimo prielaidos, - atvirumo ir siekio suprasti), tačiau atsisakoma romantizmui būdingo įsivaizdavimo, kad įmanoma išgyventi (persikūnyti) į „kito“ situaciją visiškai. Supratimas turi *įvykio* struktūrą, tai yra, tam tikrą atsitiktinumo išraišką, įvedamą vietoje metodiškumo. Filosofijos apskritai kontekste, būtina pabrėžti, kad Vattimo santykis su Heideggerio filosofija turi būti įvardijamas interpretavimu, o ne komentavimu. Todėl verta pažymėti, berods savaime aiškų dalyką, - kad Vattimo interpretuotas Heideggeris yra būtent Vattimo atlikta Heideggerio tekstų interpretacija, nepretenduojanti būti paraidžiui atkartotu tekstu. Heideggerio kūriniai, greičiau, galėtų būti pavadinti įkvėpimo šaltiniais, kurių šviesoje Vattimo išdėsto savitą mąstymą. Tik šios prielaidos vedami galime paaiškinti Vattimo pateiktą Heideggerio būties kaip įvykio interpretacijos nutolinimą nuo pažodinės prasmės ir būties kaip įvykio *Ereignis* sampratos aptarimą *būties silpnėjimo* terminais.

Knygoje *Anapus interpretacijos (Oltre interpretazione 1995)* Vattimo siekia paaiškinti perspektyvą iš kurios Heideggeris atsiskleidžia taip, kaip Vattimo jį interpretuoja. Italų filosofas įvardija Heideggerio „perskaitymo“ būdus „kairiuoju“ ir „dešiniuoju“ (čia pat pastebėdamas, kad toks skirstymas yra aliuzija į hegeliską mokyklą, kurioje buvo skiriami progresyvieji ir konservatyvieji hegelininkai). Dešinysis Heideggerio perskaitymo būdas (konservatyvusis), anot Vattimo, yra toks, kuris „*metafizikos peržengimą interpretuoja kaip pastangą, siekį kažkoku būdu „grįžti prie būties“* ir gali būti apibūdintas „*apofantinės, negatyviosios, mistinės ontologijos*“ (Vattimo: 1995, 18) terminais⁵. Kairysis Heideggerio perskaitymo būdas

(progresyvusis), kuriam Vattimo priskiria ir savo paties filosofiją, yra toks, kuris siūlo matyti „*būties istoriją kaip ilgo atsisveikinimo istoriją, kaip nesibaigiantį būties silpnėjimą; šiuo atveju metafizikos peržengimas suprantamas kaip prisiminimas apie praeitį, bet ne kaip bandymas vėl paversti būtį dabartimi*“ (Vattimo: 1995, 18). Vattimo nuomone, abu variantai yra nei teisingi, nei klaidingi, juos galima vertinti nebent pagal artumą Heideggeriui ir, jeigu, dešinysis Heideggerio „perskaitymo“ būdas yra arčiau šaltinio pažodine prasme, tai kairysis, artimesnis Heideggeriui vykdomo projekto siekiais. Vattimo pasirinkta lokalizacija Heideggerio dešinėje implikuoja *silpnajam mąstymui* esminių problemų, - nihilizmo, ontologinio skirtumo ir metafizikos įveikos - aptarimą. Pagrindinis Vattimo nutolimas nuo klasikinės Heideggerio interpretacijos yra Heideggerio pavertimas nenostalgišku praeičiai mąstytoju. Toks vertinimas nuskamba paradoksaliai, žinant išskirtinį Heideggerio dėmesį graikų, ypač ikisokratikų, filosofijai ir esminėms sąvokoms, bei prisimenant jo nepalankius atsiliepimus apie civilizacijos progresą. *Metafizikos įvade* Heideggeris yra sakęs: *Žemėje visur aplink mus randasi pasaulio sutemos. Svarbiausios jų apraiškos yra tai, kad dievai pabėgo, Žemė griauinama, žmogus virsta mase, išivyrauja vidutinybė* (Heideggeris: 2004, 60). Nepaisant to, Vattimo atkakliai laikosi istorinės Heideggerio perskaitymo linijos, heideggeriško istoriškumo prasme, pagal kurią nostalgija praeičiai tampa neįmanoma. Kitą tokio Heideggerio interpretavimo priežastį išsako Rita Šerpytytė straipsnyje *Nihilizmas ir „silpnasis mąstymas“*: *Nesunku pastebėti, kad silpnasis mąstymas galioja ne tik Nietzsche's heideggeriško perskaitymo, bet ir ypač Heideggerio nyčiško perskaitymo sąskaita* (Šerpytytė: 1999, 58). Kaip jau minėta, savo filosofijos atskaitos tašku Vattimo pasirinko Nietzsches ir Heideggerio filosofiją, tačiau jo paties darbuose, kuriems įtaką darė minėtų vokiečių mąstytojų tekstai, Nietzsche yra perskaitomas heideggeriškai, o Heideggeris nyčiškai. Nyčiška perspektyva iš kurios Vattimo žvelgia į Heideggerio filosofiją, suponuoja radikaliai postmodernų Heideggerio interpretacijos variantą. Vokiečių filosofas Wolfgang Welsch įtraukęs Vattimo postmodernizmo sampratą aptarimą į savo knygą *Mūsų postmodernioji modernybė (Unsere postmoderne Moderne 2002)* apie Heideggerio interpretaciją Vattimo filosofijoje ne be ironijos teigia: *„Vattimo, kaip pats sutinka, neatsižvelgia į tą Heideggerį, kuris iš tikrųjų nuolat ir aiškiai rėmėsi visai kitokia filosofija (o tai, kaip sako Vattimo, atvedę jį tik prie misticismo); vietoj tokio Heideggerio, Vattimo, it burtininkas, pateikia pabrėžtinai „nihilistišką“ (iš principo įvairovei atvira) Heideggerį – ir tada, aišku, apie jį galima sakyti, kad jo tikroji esmė atsiskleidusi jo sekėjų hermeneutikoje*“ (Welsch: 2004, 232). Kažin ar pats Vattimo

suprastų šį teiginį kaip priekaištą, išskyrus pastabą dėl Heideggerio priskyrimo misticizmui, - Vattimo nuolat pabrėžia Heideggerio filosofijos tikslingą ėjimą link nebemetafizinio, bet ne prie mistinio mąstymo.

2.1.2. Būties samprata Vattimo *silpnajoje ontologijoje*

Vattimo ontologijoje Heideggerio būties kaip įvykio samprata tampa viena iš pamatinių idėjų pagrindžiančių paties Vattimo būties sampratą, kurią jis aptaria *silpnėjimo* terminais. Įvykiškumo principas *silpnajame mąstyme*, atsiskleidžia kaip Vattimo nuostata mąstyti laikantis Heideggerio idėjos, kad būtis mąstymui atsiveria ne kaip universali ir abstrakti kategorija, bet kaip konkretus įvykis. Iš pirmo žvilgsnio gali kilti asociacija, kad *būties silpnėjimo* terminologiją inspiravo Heideggerio *būties užmaršties* samprata. Tačiau Heideggeris kalbėdamas apie *būties užmarštį*, „užmarštis“ sąvoka siekia pabrėžti būties mąstymo sąstingį. Kuomet būtis tampa įvykiu, nebegalima ją apibrėžti "būtis yra", ji atsitinka, tokiu būdu sulaužydama būties užmaršties struktūrai būdingą sustingimą. Vattimo teigdamas *būties silpnėjimo* problematikos aktualumą, siekia parodyti du dalykus. Pirma, kad būtis yra tai, kas nuolat mutuoja ir, antra, kad būtis turi nihilistinį potraukį. Jo žodžiais tariant, pati būties mąstymo galimybė traukiasi, mažėja, silpnėja. Pirmojoje Darbo dalyje aptartas Heideggerio nusistatymas vartoti veiksmožodinę būties formą. Heideggerio filosofijoje būtis kaip įvykis *vyksta*. Tuo tarpu Vattimo transformuoja būties kaip įvykio vyksmą išlaikydamas veiksmožodinę būties formą, tik jo filosofijoje būties vyksmas įvardijamas *silpnėjimu*. Adekvatus, *silpnėjimo*, procesas vyksta su tikrovės (realybės) mąstymu. Tačiau mąstyti būtį kaip įvykį arba mąstyti ją silpnėjimo terminais, reiškia ką kitą nei metafizikos klausimas, kas būtis yra? Kitaip sakant, Heideggerio ir iš jos sekanti Vattimo būties samprata siekia suprasti būties esmę, o ne apibrėžti ją įtvirtinančiais terminais. Vattimo akcentuodamas *būties silpnėjimą* radikalizuoja Heideggerio būties kaip įvykio sampratą grindžiamą pastangą išlaisvinti mąstymą nuo apibendrinančių metafizinių kategorijų. Akivaizdu, kad *silpnėjimo* terminas, Vattimo filosofijoje, jokių būdu neturi neigiamo atspalvio. Kalbėdamas tiek apie mąstymo, tiek apie būties silpnėjimą, Vattimo, visų pirma, pateikia šį apibūdinimą kaip priešingą „metafiziniam“. Kitaip sakant, *silpnėjimas* Vattimo filosofijoje yra absoliutaus antifundacionalizmo teigimas. Perfrazavęs Heideggerio būties kaip įvykio sampratą, Vattimo teigia, kad būtis, atvirkščiai nei įsivaizdavo metafizika, yra ne tikrovės pamatas, bet kaip tik nuolatinis pagrindo, kurį pripratome manyti esant fundamentaliu,

slydimas ir nykimas.

Būties kaip įvykio sampratą, Vattimo jau savo ankstyvojoje knygoje *Įvadas į Heideggerio filosofiją (Introduzione a Heidegger. 1971)* pavadina lemiančia Heideggerio filosofijai ir apibūdina žodžiais: *Ereignis pasaulis yra metafizikos pabaigos pasaulis: kuomet būtis nebesileidžia būti mąstoma kaip paprasčiausia prezencija, ji gali pasirodyti tik kaip įvykis* (Vattimo: 2000a, 105). Aiškindamas Heideggerio *Ereignis* sampratą, Vattimo pabrėžia dvigubą termino *Ereignis* prasmę, - įprastinę, reiškiančią „įvykį“ ir Heideggerio akcentuojamą etimologinę šio termino plotmę, - nusavinimą, padarymą savu. Turint mintyje būtent šią, - nusavinimo – prasmę, ryškiai matosi, kad Heideggerio pateikiama būties samprata priklauso mąstymui, išeinančiam už metafizikos ribų. Būties santykis su žmogiškąja būtimi šiuo atveju skleidžiasi būtent klasikine termino „santykis“ prasme, - kaip daiktų ar reiškinių tarpusavio ryšys būtinas jiems egzistuoti. Metafizikos požiūriu būties ir žmogiškosios būties ryšio abipusis poreikis nediskutuojamas. Kaip jau rodyta pirmojoje darbo dalyje, metafizikoje būties samprata visuomet yra apibendrinanti žmogiškosios būties sampratos atžvilgiu. Heideggerio sakinytis iš paskaitos *Tapatybės tezė* patvirtina Vattimo įžvalgą, kad postmetafizinis mąstymas kyla iš skirtingai nei metafizikoje atsiveriančios būties: *Įvykis yra savyje rymanti sritis, kurioje žmogus ir būtis susisiekiama savo esmėmis, pasiekia savo esatį, nes praranda apibrėžtis jiems priskirtas metafizikos* (Heideggeris: 1992, 340). Išvada, kurią Vattimo padaro iš aprašomojo būties transformacijos proceso, yra ta, kad kintant mąstymo priėjimui prie būties, mąstymui tolstant nuo būties, šį vyksmą galima įvardinti *būties silpnėjimu* ir jis yra lygiagretus *mąstymo silpnėjimui*. 1989 metais pirmą kartą išleistoje knygoje *Perregima visuomenė (La società trasparente)* randame tokią Vattimo mintį: *„Filosofai nihilistai kaip Nietzsche ir Heideggeris (taip pat pragmatistai Dewey ir Wittgensteinas), mums parodė, kad būtis nebūtinai sutampa su tuo, kas stabilu, įtvirtinta, imanentiška, bet, greičiau, yra įvykis, konsensusas, dialogas, interpretacija; tam, kad sugebėtume suvokti šią postmodernaus pasaulio susvetimėjimo patirtį dėl naujos žmogiškos (galbūt, pagaliau!) būties galimybės (chance)“* (Vattimo: 2000b, 20). Iš šio teiginio galima atsekti daugialypes ontologijos ir mąstymo sąsajas Vattimo filosofijoje. Italų filosofo terminas *silpnoji ontologija (ontologia debole)* reiškia ne tik ontologiją, kuri apibrėžia *būties silpnėjimą*, bet taip pat implikuoja „silpnumo“ konstatavimą pačiame ontologijos termine. 2005 metais išleistame dialoge (pavadintame *Religijos ateitis. Il futuro della religione.*) su amerikietiško pragmatizmo atstovu Richardu Rorty, Vattimo teigia, kad pradėti žiūrėti rimtai į būties įvykiškumą reikia nuo suvokimo, jog

ontologija įgyja *silpnosios ontologijos* charakteristikas. Italų filosofas siūlo priimti prielaidas, kad: 1) „būtis“ yra logos įvykis; 2) logos yra „dialogas“; 3) dialogas yra intersubjektyvių diskursų visuma. Tuomet: „*mūsų ontologinės pastangos sieks „įtvirtinti“ būti atmetus idėją atrasti ją, kaip kažką, kas jau yra, o vietoje to bandys konstruoti ją (būti) kaip tai, kas išsilaiko eigoje*“ (Vattimo: 2005, 72). Vattimo tvirtina, kad naujai suprantama ontologija (*silpnoji ontologija*) yra nebe dalykų padėties konstatavimas, bet kolokviume išryškėjusių interpretacijų konstravimas.

Postmetafiziniame mąstyme, Vattimo nuomone, ontologija privalėtų atsisakyti taip pat ir pretenzijų, kurios peržengtų realybės interpretavimą ir siektų realybę apibrėžti. Užduotis įvardinti tai, kaip yra iš tikrųjų, šiuolaikiniame pasaulyje tampa vis sunkiau realizuojama. Knygoje *Perregima visuomenė* Vattimo iškelia *realybės silpnėjimo* idėją, kuri seka kaip natūrali *būties silpnėjimo* išvada. *Realybės silpnėjimo* sampratai paaiškinti Vattimo vartoja terminą, leidusį Derrida susieti Zigmundo Froido ir Heideggerio filosofiją, tai yra, terminas „*Unheimlich*“, į italų kalbą verčiamas „lo spaesamento“, o lietuviškai galėtų būti išverstas kaip „benamystė“. 40 – ajame *Būties ir laiko* paragrafe Heideggeris *štai-būties* emocinę būseną siaubo (*Angst*) akivaizdoje apibūdina kaip *ne-sijausti-savo-paties-namuose*, pastebėdamas, kad: „*Žvelgiant iš ontologiškai-egzistencialistinio žiūros taško, ne-sijausti-savo-paties-namuose turi būti suvokiamas kaip originalusis fenomenas*“ (Heidegger: 2005, 231). Į visiškai kitokį kontekstą sąvoką „*Unheimlich*“ patalpina Vattimo. Kalbėdamas apie viešųjų medijų ir šiuolaikinio performatyvaus meno įtaką *realybės principo išstipimui*, Vattimo išvelgia teigiamus postūmius. Jo žodžiais tariant: „*Gyventi šiame daugialypiame pasaulyje, reiškia patirti laisvę kaip nuolatinį balansavimą tarp priklausymo ir benamystės*“ (Vattimo: 2000b, 19). Kad ir labai nutolusi ši idėja nuo pažodinių Heideggerio tekstų, vis gi ji atitinka pamatinę Heideggerio nuostatą, kad būseną, kuri mus išvaro iš „mūsų nuosavų namų“, tuo pačiu priartina prie, Heideggerio atveju, autentiško, o Vattimo, - postmodernaus, būvio. Postmodernus, nevienareikšmiškas pasaulis tiesiog atimdamas bet kokią galimybę susitapatinti su tuo, kaip yra iš tikrųjų, iš vienos pusės, priverčia jausti nuolatinę benamystę, bet, kita prasme, atveria faktą, kad realybė, negali būti tapatinama su „stipriosiomis“ metafizinėmis struktūromis.

2.1.3. Būties silpnėjimas kaip nihilizmas

Filosofija, besiremianti Heideggeriu, terminą „metafizinis“ supranta neigiama prasme, tačiau pačią metafiziką apibrėžia kaip reiškinį į kurį negalima

nekreipti dėmesio. Hermeneutinė Vattimo filosofijos nuostata iš principo implikuoja metafizikos svarstymą (bent jau kultūrinio palikimo plotmėje), tačiau Vattimo metafizika yra dar ir veiksnys, kurio įtakoje lokalizuojame save nihilizmo akivaizdoje. Apie nihilizmą šiuolaikinėje Italijoje rašo visa eilė mąstytojų (Emanuelle Severino, Franco Volpi, Massimo Cacciari, Federico Vercellone, Mario Ruggenini ir kiti), tačiau Vattimo jų tarpe išsiskiria postmodernia laikysena. Skirtingai nuo Italijoje vyraujančios tendencijos (Severino, Cacciari), kai nihilizmas tapatinamas su niekiu ir destrukcija, Vattimo nihilizmą suvokia optimistiškai. Geriausiai tinkanti pristatyti Vattimo požiūrį šiuo klausimu yra frazė: „Šiandien mūsų problema yra ne ta, kad esame nihilistai, bet, kad vis dar esame nepakankamai nihilistai, kadangi nesugebame iki galo priimti būties silpnėjimo patirtį“ (Vattimo, cituota iš Severino: 2000, 84). Konstatavęs, kad *būties silpnėjimo* principas iš mąstymo žengia į tikrovę, Vattimo prieina išvadą, kad nihilizmas yra vienintelė mūsų galimybė (*chance*). Tokią netikėtą savo nuomonę Vattimo aiškina tuo, kad būčiai mąstyme, o tikrovei kasdienybėje, įgavus įvykio struktūrą, atėjo laikas iš esmės atsisakyti siekio įtvirtinti save įvardinant daiktus ir reiškinius. Nihilizmo priėmimas turėtų būti atsakomoji reakcija prisitaikant prie įvykiu tapusios būties. Vattimo filosofijoje nihilizmas jokių būdu nesutampa su rusiškuoju nihilizmo variantu, kuris mums asocijuojasi su destrukcija ir neigimu. Atvirkščiai, tai yra būties kaip įvykio (būties ir realybės silpnėjimo) teigimas, Vattimo tekstuose suponuojantis pozityvų sekuliarizacijos, komunikacinės visuomenės plėtros, meno kūrinio virtimu kiču vertinimą. Pozityvus, čia, gal nėra pats tinkamiausias apibūdinimas. Prisiminus Heideggerio *Metafizikos įvado* teiginį: *Pasaulio užtemimas, dievų pasitraukimas, Žemės sugriovimas, žmogaus virtimas mase, neapykantos sklidas nepasitikėjimas bet koku kūrybiškumu ir laisve visoje Žemėje pasiekė tokį mastą, kad tokios vaikiškos kategorijos kaip pesimizmas ir optimizmas jau seniai kelia tik juoką* (Heidegger: 2004, 58), žodžius *pesimizmas ir optimizmas jau seniai kelia tik juoką* galima perfrazuoti pritaikant juos pozityvumui ir negatyvumui kai kalbame apie nihilizmo sampratą Vattimo filosofijoje.

Vattimo atmeta jam taikomus kaltinimus dėl *niekio propagavimo* (Severino 2000), teigdamas, kad jo siūloma „nihilistinė strategija“ yra aktualių tikrovės tendencijų refleksija mąstyme. *Nihilistinį būties polinkį* Vattimo įrodinėja remdamasis Heideggerio tekstais ir išskirdamas du savo išvalgas patvirtinančius elementus. Pirmasis jų aptinkamas Heideggerio Būtyje ir laike atliktoje Štai–būties kaip hermeneutinės totalybės analizėje. „Štai – būtis gali būti totalybe tik savo išankstiniu pasirengimu mirčiai“ (Vattimo: 1999b, 60). Vattimo siekia parodyti, kad *Štai-būties*

buvimas pasaulyje gali būti apibrėžiamas totaliai hermeneutiškai tik su sąlyga, kad jis vyksta artėjančios nebūties akivaizdoje, nes tik mirtis iki galo išpildo Štai–būties projektą. Vattimo įsitikinimu, vėlyvojoje Heideggerio kūryboje tą patį momentą atitinka būties kaip įvykio *Ereignis* samprata. Būties transformacija į *Ereignis* apibrėžia situaciją, kuomet: „*kiekvienas daiktas pasirodo kaip toks, kas yra, tik susinaikindamas ištraukimu į cirkuliavimo su visais kitais daiktais sąryšį, turintį ne dialektinio įtraukimo į grindimo totalybę pobūdį, o rato pobūdį*“ (Vattimo: 1999b, 60). Antras elementas patvirtinantis nihilistinį būties polinkį Vattimo filosofijoje yra savitas Heideggerio termino *An-denken* interpretavimas: „*būtis niekaip nebėra galima mąstyti kaip esamybė: mąstymas, kuris jos neužmiršta, yra tiktai tas, kuris ją prisimena, tai yra tas, kuris ją mąsto jau visada kaip išnykusią, išėjusią, nesančią*“ (Vattimo: 1999b, 61). Šitaip interpretuodamas visada atsimenančio mąstymo *An-denken* sąvoką, Vattimo Heideggerio filosofijoje akcentuoja autentiškumo siekiamybę, ta prasme, kuria Heideggeris (*Būtyje ir laike, vėliau Kas yra metafizika?*) aprašo autentiškumo patirtį mirties (kuri kiekvienam yra jo, nuosava mirtis) akivaizdoje. Tačiau Vattimo atlieka sudėtingą judesį perkeldamas autentiškumo patirtį mirties akivaizdoje iš konkretaus individo patirties plotmės į istorinę epochos diagnostavimo plotmę. Šio darbo kontekste, gali kilti klausimas, kodėl nebuvo rašyta apie paties Heideggerio Niekio sampratą, jei Vattimo filosofijoje nihilizmas iš esmės susijęs su Heideggerio būties sampratos interpretacija? Atsakymas į šį klausimą būtų toks, kad Vattimo teigdamas savo filosofijoje nihilistinį nihilizmo įveikos variantą, išties remiasi Heideggerio tekstais, tačiau ne Niekio samprata Heideggerio filosofijoje. Implikuojant prielaidą, kad Heideggeris prieštarautų ir tiesioginiam savo filosofijos įvardijimui nihilistine, ir, greičiausiai, tokiam „nihilistiškam“ savo tekstų perskaitymui, turėtume traktuoti Vattimo nihilistinę poziciją, tiesiog kaip Heideggerio filosofijos inspiruotą koncepciją (interpretaciją).

Svarbu paminėti, kad Vattimo pozicija nihilizmo atžvilgiu yra ne istoriografinė, bet atliepia Heideggerio istoriškumo sampratą. Straipsnį *Nihilizmo apologetika (Apologia del nichilismo)* išleistą rinkinyje *Modernybės pabaiga* Vattimo pradeda pastaba, kad, jo nuomone: *nihilizmas yra geschichtlich problema ryšio, kurį Heideggeris nustato tarp Geshichte (Istorija) ir Geschichk (Likimas) prasme* (Vattimo: 1999a, 27). Todėl nihilizmo akivaizdoje jokie jo išvengimo veiksmai nebeturi prasmės. Galima tik suprasti, kuriame taške esama, kad numatyti į kokią elgesį koncentruotis. Vattimo manymu, pati būtis turi nihilistinį pašaukimą, ką įrodo Heideggerio būties kaip įvykio samprata, įtakojusi Vattimo *būties silpnėjimo* diagnozę.

2.1.4. Heideggeriškojo įveikos reikalavimo interpretacija Vattimo filosofijoje

Postmetafiziniame mąstyme vyrauja nuostata, kad suvokus metafizikos įtakoje susiformavusį filosofijos sustabarėjimą, metafizikos reikia atsisakyti pereinant į postmetafizinį filosofijos etapą, implikuojantį priešingas metafizikai nuostatas. Postmodernūs projektai šiam žingsniui įgyvendinti siūlo įvairias strategijas. Dažniausiai šios strategijos yra susiformavusios Nietzsches ir Heideggerio filosofijos, o taip pat psichoanalizės (Froid, Lacan) deklaruojamos subjekto tapatybės ir racionalumo kritikos, šviesoje. Audronė Žukauskaitė monografijoje *Anapus signifikanto principo* (2001) pagrindinius postmetafizinių teorijų, - dekonstrukcijos, psichoanalizės ir ideologijos kritikos, - bruožus įvardija kaip *antiesencializmą* (nekintančios objektų/subjektų esmės kvestionavimas) ir *reliatyvizmą* (autonomiško racionalaus subjekto ir nepriklausomos sąmonės kvestionavimas) (Žukauskaitė: 2001, 9-10). Žiūrint iš šio vertinimo perspektyvos, pačiomis savo nuostatomis Vattimo filosofinė pozicija neišsiskiria minėtų teorijų tarpe, kadangi *silpnąjį mąstymą* taip pat apibrėžiame kaip *antiesencialistinę* ir *reliatyvistinę* teoriją. Tačiau jau pats *silpnojo mąstymo* pavadinimas suponuoja savitą ir postmoderniosios filosofijos erdvėje išsiskiriančią metafizikos įveikos strategiją. *Silpnojo mąstymo* teigimu, metafizika, be abejo, privalo likti praeitu filosofijos istorijos etapu (kadangi jos skelbiama Tiesa niekaip nebesutampa su *būties silpnėjimo* epochoje išskylančiomis tiesomis), bet praeitoje darbo dalyje aptarto istoriškumo akcentavimas, *silpnajam mąstymui* kliudo, visų pirma, į postmetafizinį etapą tiesiog „peršokti“, ir, antra, pripažinti, kad metafizikos įtaka nebeveikia dabarties filosofijos. Paminėtos prielaidos įtakoja „silpnąją“ *silpnojo mąstymo* siūlomą metafizikos įveikos strategiją. Kitais žodžiais tariant, suvokiant metafiziką kaip reiškinį į kurį neįmanoma nekreipti dėmesio, o tai reiškia, pripažįstant metafizikos įtaką dabartiniam mąstymui, įveikti metafiziką įmanoma nebent ją „išgyvenant“ kaip likimą.

Viename iš paskutinių *Modernybės pabaigos* sakinių Vattimo teigia: „*Mano manymu, mūsų situacijoje reikia kalbėti apie „silpnąją ontologiją“ kaip vienintelę išeitį iš metafizikos galimybę*“ (Vattimo: 1999a, 189). *Silpnoji ontologija*, Vattimo filosofijoje reiškia hermeneutinę ontologiją, ypač radikalizavus tos ontologijos hermeneutiškumą. Vattimo dialektu tariant, tai būtų ontologija *būties silpnėjimo* epochoje, žinanti savo pačios ribas. Tokiai ontologijai yra akivaizdus būties atsivėrimo įvykiu (o ne esamybe) faktas, o iš to seka ypatingas santykis su metafizine

tradicija. Vattimo savo tekstuose nuolat pabrėžia (1989, 1995, 1996, 1999, 2003), kad kalbant apie išėjimą iš metafizikos, reikia vartoti ne terminą *Überwindung*, tačiau kitą vokišką terminą *Verwindung* - tvermė. *Verwindung*, tai sąvoka, kurią pats Heideggeris pasirinko sieti su „įveikos“ sąvoka, kadangi tuomet įveikos samprata „išsilaisvina“ nuo hegeliškojo *Aufhebung* svorio. Tuo tarpu Vattimo akcentuoja termino *Verwindung* vartosenoje išryškėjančią prasmę „įveikti ligą“, „pasveikti po ligos“ (*eine Krankheit verwinden*). Toks aptariamojo termino interpretavimas Vattimo tampa labai parankus siekyje susieti *silpnąjį mąstymą (silpnąją ontologiją)* ir metafizikos įveiką. Implikuodamas jau aptartą būties istoriškumo momentą, Vattimo padaro išvadą (tolygią Heideggeriui), kad būtų naivu manyti, jog nuo metafizikos galima paprasčiausiai atsiriboti, paliekant ją „už pečių“ kaip praeitą etapą. „*Ji (metafizika) lieka mumyse kaip persirgtos ligos pėdsakas arba skausmas, kurį priimame su nuolankumu*“ (Vattimo: 1999a, 181). Tokią Vattimo poziciją galima paaiškinti kaip atsižvelgimą į istorinės patirties pėdsakus dabartyje, kuriuos neigti būtų beprasmiška. Pats optimaliausias nusistatymas metafizikos atžvilgiu, Vattimo manymu, būtų supratimas, kad metafizika taip pat gali būti galimybė (*chance*), o svarbiausia, kad ją galima traktuoti kaip išeities poziciją iš kurios yra įmanomi įvairūs keliai, taip pat ir tie, kurie veda link kitokio, išaugusio iš metafizikos, tačiau priėmusio metafizinę patirtį pozityviaja prasme, žmogaus ir būties santykio. Akivaizdu, kad kalbėdamas apie metafizikos įveiką Vattimo lieka labai arti paties Heideggerio metafizikos įveikos strategijos. Skirtingai nei svarstant nihilizmo, būties sampratos, ar net istoriškumo problematiką, įveikos strategija Vattimo filosofijoje yra Heideggerio interpretacija pačia *silpniausiaja* prasme, reiškia, minimaliai nutolstant nuo paties Heideggerio apkalbėtos problematikos. Panašu, kad beveik „pažodžiui“ perimti Heideggerio metafizikos įveikos strategiją, italų filosofą skatina Heideggerio aptartos metafizikos ir technikos sąsajos. Metafizikos istorija Heideggeriui, kaip jį interpretuoja Vattimo, nėra vien kalbinis palikimas. Metafizika, kaip pačios būties istorija, įtvirtina ir tai, kas yra už kalbinės plotmės. Heideggeris tai parodo aptardamas modernųjį mokslą ir šiuolaikinę techniką kaip metafizikos įtakoje susiklosčiusius reiškinius. Vattimo atskaitos tašku paėmęs Heideggerio *Tapatybės tezės* mintį: *Pirmąjį neduodantį ramybės įvykio blykstelėjimą mes išvelgiame po-statoje. (Ge-stell). Ji sudaro moderniojo pasaulio esmę. Po-statoje mes išvystame tam tikrą žmogaus ir būties savitarpio susiklausymą, kurio dėka susiklausymo galimybė pirmąkart nulemia buvimo kartu būdą ir vienį* (Heideggeris: 1992, 340-341) konstruoja originalų ontologinės hermeneutikos projekto variantą, įtraukdamas technikos aspektą kaip lemiantį

šiandienos veiksnį.

Technika Vattimo filosofijoje yra tiesiogiai susijusi su metafizikos įveika, o taip pat su Heideggerio būties kaip įvykio samprata, Vattimo filosofijoje aprašyta *būties silpnėjimo* terminais. Pirmojoje darbo dalyje parodytas nevienareikšmiškas Heideggerio požiūris į mokslą ir techniką. Vattimo interpretuodamas Heideggerį siekia implikuoti visą Heideggerio tekstuose atsispindintį jo pozicijos mokslo atžvilgiu nevienareikšmiškumą. Ypač Vattimo akcentuoja paradoksaliai neopozicišką technikai Heideggerį. Vattimo interpretacijos paradoksaliumas atsiveria atsižvelgiant į Heideggerio ištarą „mokslas nemašto“, kurios šviesoje yra įprasta žymųjį vokiečių filosofą įvardinti prieš techniką nusistačiusiu mąstytoju. Tokį apibūdinimą išties sunku paneigti peržvelgus Heideggerio tekstus, ypač vėlyvuosius, kurie byloja apie Reino vandenį užtvenkusių hidroelektrinę; žemės, dangaus, dievų ir mirtingųjų visumą sudarančio ketverto išsibarstymą; daikto daiktiškumo praradimą (Heidegger: 1991). Visa tai veda tik tolyn nuo žmogaus esmės, kuri yra, anot Heideggerio, „būties piemens“ dalia. Lyg ir būtų akivaizdu, kad mąstymas, kuris koncentruojasi į neigiamus šiandienos aspektus, turėtų burnoti prieš tokios padėties kaltininkus mokslą ir jo vizijos išpildytoją, - techniką. Tačiau Heideggeris nėra linkęs tapatinti. Jis siekia šio veiksmo išvengti, vietoje to ieškodamas kiekvieno reiškinių unikalumo, tai yra, jo esmės. Vattimo puikiai atseka šį Heideggerio judesį, todėl jo interpretuotas Heideggeris nėra nusistatęs prieš techniką, bet ieško atsakymo į klausimą, - kokia yra technikos esmė? Šio darbo kontekste yra svarbios ne technikos esmės paieškos, bet pabrėžti tai, kad Heideggerio ir Vattimo filosofijoje technika nėra tapatinama su jos daroma žala (sykiu netapatinama ir su atnešama nauda).

Vattimo aptardamas *būties silpnėjimo* proceso sklaidą mąstyme, konstatuoja, kad technika yra lemiamas veiksnys. Tačiau lemiamas ne pačiame *būties silpnėjimo* procese, bet šiame istoriniame epochos tarpsnyje. Tai yra akivaizdu ir jau vien todėl filosofija negali nekreipti dėmesio į mokslo ir technikos įtakoje susiformavusių problemų aptarimą. Knygos *Nihilizmas ir emancipacija* straipsnį *Postmodernas, technologija, ontologija* Vattimo pradeda pasisakymu, kad filosofija kalbėdama apie technologijų reikšmę šiuolaikiniame pasaulyje turėtų lygiuotis į Michel Foucault įvestą terminą *aktualumo ontologija* (*ontologia dell'attualita'*). Šia pastaba Vattimo parodo savo nuostatą ontologiją sieti su dabarčiai svarbia situacija, kartu atskleidamas tikėjimą praktiniu filosofijos vaidmeniu.⁶ Franca D' Agostini savo straipsnyje *Stipriosios silpnojo mąstymo priežastys* pavadina Vattimo vienu iš „*technikos filosofu*“ (D'Agostini: 2000, 41). Tokio epiteto Vattimo nusipelno, nes yra

vienas tų šiuolaikinių mąstytojų, kurie stengiasi reflektuoti tikrovę atsiribodami nuo nostalgikų ir negatyvių vertinimų. Būtent nuo Heideggerio požiūrio į techniką atsispirdamas, Vattimo įjungia technikos problematiką į savo filosofiją kaip vieną svariausių siūlomos metafizikos įveikos atramų. *Silpnasis mąstymas* aprašo techniką, kaip reikšmingiausią mąstymo atsinaujinimo (metafizikos įveikos) galimybę. Vattimo knygoje *Perregima visuomenė* pastebi, kad nebegalima kalbėti apie techniką taip kaip ją įsivaizdavo Heideggeris ir Theodoras Adorno, tai yra, milžiniškus fabrikus ir motorų gausmą. Vattimo nuomone, tikrovė peržengė į kitą etapą, kur technikos vaidmuo, žinoma, lemiantis, tačiau jos išraiška yra komunikacijos revoliucija, įsteigusi *komunikacinės visuomenės* sampratą. *Komunikacinės visuomenės* samprata Vattimo filosofijoje puikiausiai pagrindžia pagrindą praradusio mąstymo idėją. Šia prasme technika tampa keliu į mąstymą, kuris nebėra metafizinis.

Pirmojoje darbo dalyje buvo apžvelgta paties Heideggerio pozicija, kuri įtvirtina būties kaip įvykio *Ereignis* ir technikos esmės *Ge-Stell* neatsiejamumą. Vattimo imdamasis smulkiai nagrinėti šį santykį straipsnyje *Dialektika ir skirtumas* (*Dialettica e differenza*), išleistame knygoje *Skirtumo nuotykių* (*Le avventure della differenza*) visų pirma aptaria *Ge-Stell* ir kitos svarbios Heideggeriui (ypač Vattimo interpretuojamam Heideggeriui) sąvokos *An-denken* sąsajas. Terminu „*An-denken*“ Heideggeris įvardina visada prisimenantį mąstymą, kuris yra alternatyva viską apskaičiuoti siekiančiam mąstymui, išgalėjusiam technikos amžiuje. Vattimo susieja *Ge-Stell* ir *An-denken*, teigdamas, kad Heideggerio filosofijoje šis ryšys steigiasi: „*Ne nuo Ge-Stell link An-denken*“, bet „*į An-denken per Ge-Stell*“ (Vattimo: 2001, 174). Šis teiginys, iš dalies, iliustruoja aukščiau tekste aptartus Vattimo siūlomus Heideggerio skaitymo variantus *kairinį* ir *dešinį* ir patvirtina, kad pats Vattimo atstovauja *kairiajam* Heideggerio perskaitymo būdai. Kadangi interpretuoti, jog Heideggeris nesiūlo sukti šalin nuo technikos esmės, bet būtent per ją mato kelią į viską prisimenantį mąstymą, visų pirma, reiškia teigti nenostalgiką Heideggerio orientaciją epochai, kuri vyravo dermėje su *An-denken*. Nors Vattimo pripažįsta, kad *Ge-Stell* ir *An-denken* yra viena kitai prieštaraujančios sąvokos, bet abipusį judviejų ryšį reikalauja įtvirtinti istoriškumo sąlyga, kadangi *Ge-Stell* vis gi yra mūsų epochą apibrėžiantis reiškinys. Kvietimas nususukti nuo technikos esmės ir grįžti į autentišką būklę, Vattimo požiūriu, būtų naivus saviapgaulės variantas, kadangi neatitinka istorinių (dabartinių) aplinkybių, - istoriškumo požiūriu bet koks situacijos sugražinimas yra neįmanomas. Šiuo kampu pasukta Heideggerio interpretacija Vattimo leidžia jį vadinti pamato (*Grund*) atsisakiusiu mąstytoju. Vattimo pastebi, kad

Ge-stell vaidmuo Heideggerio filosofijoje turi dvigubą reikšmę. Iš vienos pusės priveda metafiziką iki išsipildymo, grindžiančio ją kaip pamatą *Grund* atitinkantį mąstymą. Kita prasme, būtent *Ge-stell* įtakoje būtis atsiskleidžia kaip įvykis *Ereignis*. *Ge-stell* padeda pamatyti kitokią būties sampratą, bet jos negalima tapatinti su būties įvykiu. Kaip sako Vattimo: „*Ge-stell nėra visas Ereignis, bet tik Ereignis preliudija*“ (Vattimo: 2001, 188). Tačiau *Ge-stell* taip pat nėra technika, *Ge-stell* yra technikos esmė. Pranešime *Technikos klausimas* Heideggeris teigia: „*Technika nėra tas pats, kas technikos esmė*“ (Heideggeris: 1992, 217). Vattimo iš to išveda, kad: „*mąstyti technikos esmę kaip kažką ne-techniško, reiškia matyti Ge-stell [technikos esmėje] Ereignis šifru*“ (Vattimo: 2001, 193). Neužtenka suvokti technikos esmę atkreipiant dėmesį tiksliai į neigiamus technikos aspektus tokius kaip autentiškumo praradimas ir manipulavimas žmogiškaisiais poreikiais, bet reikia išvelgti tą *Ge-stell* aspektą, kuris atskleidžia būties esmę. Technika kaip vyraujantis dabarties veiksnys tuo pačiu yra ir būties išraiška. Ši išraiška nebeatitinka metafizikai įprasto prezencijos (nuolatinio buvimo) pavidalo, bet įgauna įvykio formą. Šiuolaikinės technikos esmę Heideggeris pavadina, o Vattimo jam pritaria, epochos likimu *Ge-schick*. Viską prisimenantis mąstymas *Andenken*, Vattimo nuomone, Heideggerio tekstuose reiškia ne kažkada turėto autentiško būvio prisiminimą, bet, greičiau, atitinka laikiškumo *Zeitigung* sąvoką ir siekia mąstyti būtį kaip laikiškumą, gyvenimo gyvenimą (*vita vivente*), senėjimą, mirtį; visus šiuos bruožus, kuriuos metafizika, ieškodama nusiramino ir savo galios (taip pat ir prievartos, kuri susijusi su prezencijos poreikiu) patvirtinimo, atmetė (Vattimo: 2001, 202). Vattimo įsitikinimu, tik šitaip, egzistenciškai, o ne nostalgikiškai interpretuojant *An-denken* galima suprasti ką Heideggeris norėjo pasakyti kalbėdamas apie šuolį, be kurio neįmanoma metafizikos įveika. Šuolis turėtų reikštis ne siekiu gražinti laiką (nes turint mintyje istoriškumo sampratą, tokia pretenzija jai prieštarautų), bet apmąstant žmogaus būties trapumą. Toks matymas implikuoja grynai antimetafizinę būties sampratą, teigiančią, būtį kaip tokią, kurios mąstymas atitinką žmogiškojo suvokimo galimybes. Iš principo, tai yra platoniškosios programos apvertimas, - kvietimas suvokti savąjį istoriškumą, o ne apmąstyti amžinąsias idėjas.

2.2. HEIDEGGERIŠKOSIOS ISTORIJOS SAMPRATOS TRANSFORMACIJA VATTIMO FILOSOFIJOJE

Knygos *Modernybės pabaiga* įvade Vattimo svarsto istorijos situaciją postmoderniajame amžiuje. Ar šiais laikais dar galima kalbėti apie tikrovę istorijos terminais? Vattimo teigimu, postmodernybėje *istorijos kaip vieningo proceso idėja ištirpsta* (Vattimo: 1999, 13). Sykiu, atominio ginklo grėsmės akivaizdoje tampa vis sudėtingiau diskutuoti apie istorijos tikslingumą. Tačiau prieštaraudamas istorijos neigimui daugelyje tekstų Vattimo kartoja, kad nostalgiskas filosofijos siekis *grįžti prie Parmenido* yra naivus savo istoriškumo neigimu. Taigi, Vattimo atmeta metafizinę istorijos sampratą, teigiančią istoriją kaip apibendrinančią žmonijos sąrangą, tačiau išlaiko istoriškumą, kurį pateikia būties kaip įvykio plotmėje. Akivaizdu, kad Vattimo siekia vystyti istoriškumo projektą, žvelgdamas į istoriją iš Heideggerio nustatytos perspektyvos.

Pokalbyje su Severino, pavadintame *Skepticizmas ir ontologija*, Vattimo sako: „*Jei mąstome būtį kaip tai, kas yra stabilu, nepajudinama, užbaigta, nesugebame duoti mūsų egzistencijai prasmės, reiškia, nesugebame mąstyti mūsų egzistencijos kaip to, kas ji yra, - kaip istorijos*“ (Vattimo, cituota iš Severino: 2000, 86). Vattimo siūlo mąstyti istoriją kaip kultūriškai bendrą horizontą, tačiau būtinai įvykio plotmėje. Tokiu būdu istoriškumas skleidžiasi žmogui įmanomoje aprėpti dimensijoje ir atsiremia į būties laikiškumo sampratą. Šitaip suvokiama istorija nurodo į kasdieninę „įvykiškai“ vykstančią patirtį. Heideggerio ir Vattimo istoriškumo samprata nepretenduoja būti kažkas rimčiau nei iš ontologiškai egzistencialistinės perspektyvos fiksuojama žmogaus būtis pasaulyje. Šia prasme istorija suprantama kaip grynai žmogiškas reiškinys, niekaip negalintis apibrėžti dvasios arba visatos stadijų. Apie istoriją sakome „vystosi“, norėdami akcentuoti nuolatinį kismą, susidedantį iš mažų bei didelių, bet visuomet unikalių įvykių. Todėl, kalbant apie istoriją, svarbiausia ne išliekamoji vertė ar bendrasis reiškinius jungiantis principas, tačiau pats vyksmas, kurio esmė yra praeities ir dabarties horizontų susilieėjimas. Apie tai Heideggeris *Metafizikos įvade* sako: „*Istorija kaip vyksmas yra ateities perspektyvos sąlygotas (das aus der Zukunft bestimmte), tai, kas buvo, perimantis dabartį persmelkiantis veiksmas ir persmelkiantis kęsmas (Hindurchhandeln und Hindurchleiden). Kaip tik šitai yra tai, kas vyksmė išnyksta*“ (Heideggeris: 2004, 60).

Pagrindinis Vattimo skirtumas nuo kitų postmodernistų atsiskleidžia

labiausiai tame, kad Vattimo istoriją laiko esmiškai reikšmingu dalyku. Kaip žinia, postmodernizme pradėta kalbėti apie post-istoriją. Pasauliui virtus viena didele globalia erdve, kur komunikacijos pagalba pranešimai skrieja žaibiškai, patys įvykiai nebeatkreipia dėmesio. Informacijos pasiūla didesnė nei paklausa, o visuomenė vis blankiau suvokia istorijos reikšmingumą. Postmodernioje filosofijoje realybės aktualijos atsispindi abejonėse ar istorinės interpretacijos gali būti vaisingos. Galima prisiminti hegelišką Francis'o Fukuyamos *istorijos pabaigos* konstatavimą. Tokiame kontekste Vattimo filosofija išryškėja kaip opozija, nes tai yra mąstymas manantis, kad istoriškumo svarstymas yra pamatinis filosofijos uždavinys. Be abejo ši nuostata yra pasekmė to, kad Vattimo, būdamas postmodernus mąstytojas, atstovauja ontologinei hermeneutikai.

Taigi Vattimo, taip pat kaip ir Gadameriui, būdinga teigti individo priklausymą istorinei situacijai (o ne atvirkščiai). Tačiau Vattimo filosofijoje randame nemaža kritikos Gadameriui dėl nutolimo nuo pamatinių Heideggerio idėjų. Gadamerio ir Heideggerio istoriškumo sampratos skirtumai (kurių tikrai esama) išeina už pasirinktos temos svarstymo lauko. Čia, greičiau, vertėtų pabrėžti, kad tiek Gadameris, tiek Vattimo aptardami istoriškumą, atskaitos tašku ima Heideggerio istoriškumo sampratą. Todėl reikėtų kalbėti nebent apie Gadamerio ir Vattimo pasirinktus skirtingus kelius iš to pačio išeities taško. Išsamesniam šio klausimo aptarimui reikšminga būtų Gadamerio citata iš jo 1990 metų teksto pavadinto *Istoriškumas: „Gilesnės istorijos mokslų sampratos, kuriai atvėrė kelią Heideggerio iškelti klausimai, dėka filosofinė hermeneutika kiekviename supratime atskleidžia įvykiškumą. Konkrečiai imant, tiktai Heideggeriui radikalizavus istoriškumo sąvoką, į filosofijos šerdį galėjo įsiskverbti kitas reiškinys, būtent kalbos problema“* (Gadamer: 2001, 220). Akivaizdu, kad remdamasis Heideggerio istoriškumo samprata, Gadameris akcentuoja savo paties filosofijai pamatinę supratimo ir kalbos problematiką. Tačiau čia reikia pastebėti, kad tiek supratimo, tiek kalbos problemos buvo svarbios Heideggeriui, bet labiau kaip esminiai keliai padedantys prasiskverbti prie jam pačios svarbiausios, - būties problematikos. Todėl galima teigti, kad vystydamas istoriškumo aspektą Vattimo lieka arčiau Heideggerio pasiūlytos programos nei Gadameris. Priešingai nei Gadameris, Vattimo pateikia radikaliai ontologizuotą istoriškumo sampratą, pabrėždamas Heideggeriui svarbius metafizikos įveikos ir technikos kaip lemiančio šiandienos veiksnio aspektus. Pasirinkdamas tokią strategiją istoriškumo atžvilgiu, ontologinės hermeneutikos kontekste Vattimo istoriškumą aptaria iš Nietzsches ir Heideggerio, bet ne iš Diltheyaus ir Gadamerio perspektyvos.

Dėl tos pačios priežasties Vattimo ne ypač akcentuoja kalbos problematiką, kuri gadameriškai traktuojamoje hermeneutikoje yra labai glaudžiai susijusi su istorijos ir, būtinai su būties mąstymo, problema. Vattimo ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Heideggeris, savo svarstymuose apie būtį vengė klausimo „kas būtis yra?“, nes jo tikslas buvo išeiti už metafizinio būties sutapatinimo su kažkuo, nenutolstant nuo būties esmės. Kaip tik už tai Vattimo kritikuoja Gadamerį, prikišdamas didžiajam hermeneutui, kad jis siekdamas hermeneutikos universalumo, redukuoja būtį į kalbą. Garsioji *Tiesos ir metodo* tezė: *Būtis, kurią galima suprasti, yra kalba* (Gadamer: 2001, 965) patvirtina Vattimo priekaištus Gadameriui. Reikšmingumas, kurį Gadameris suteikia kalbinei plotmei padaro ją pirmine būties atžvilgiu. Prisiminus Heideggerio ištarą *Kalba yra būties namai*, akivaizdu, kad Heideggeriui kalba parodo būties būklę, - yra tarsi būties forma, išraiška. Būties ir kalbos sąsąją neišvengiamai steigiasi ontologinėje plotmėje, tačiau šios sąsąjos išraiška keičiasi priklausomai nuo laikmečio, reiškia, yra pavaldi istoriškumui. Žvelgiant į būties–kalbos santykio išraišką istorinėje perspektyvoje ir sykiu prisiminus Heideggerio aprašytą būties transformaciją iš esamybės į įvykį, akivaizdu, kad įvykiškumo diagnozė turi būti veiksmi ne tik būties, bet ir kalbos plotmėje. Kalbai tuomet taip pat turėtų galioti tokios definicijos kaip „autentiška“ arba „neautentiška“. Heideggeris tai aprašė *Būtyje ir laike* „kalbėjimo“ bei „plepėjimo“ terminais. Remiantis tiek ankstyvuoju Heideggerio kūrinium, tiek vėlyvaisiais tekstais, ryškėja, jog jam būtis „kalba per kalbą“, visų pirma, monologiškai. Tai yra mąstymo plotmė, o ją peržengus, - dialogas, kuris vyksta ne su gyvu partneriu, bet su poezija. Gadameris, tuo tarpu, akcentuoja išskirtinai pozityvią dialogo (kuomet įvyksta supratimo įvykis) plotmę. Dialogiškumas hermeneutikoje yra Gadamerio ypatumas. Nei Heideggeriui, nei pogadamerinės hermeneutikos atstovams tokiems kaip Ricoeuras arba, mums ypač svarbus Vattimo, dialogas nėra esminė ontologinės hermeneutikos sąvoka. Kaip pastebi Mintautas Gutauskas, rašydamas apie dialogo problematiką Gadamerio hermeneutikoje: *Faktiškai dialogas hermeneutikai lieka vien marginalinė tema, kaip dalykas, kuris yra anapus hermeneutikos, jai nebūdingas, nors ir siekiamas* (Gutauskas: 2004, 2). Šis, išties pozityvus, Gadamerio filosofijos aspektas jį priartina prie vėlyvojo Liudwigo Wittgensteino arba Jurgeno Habermaso mąstymo, taigi, - prie pragmatiškesnės, bet mažiau ontologinės filosofijos briaunos. Vattimo, tuo tarpu, nusistato likti pabrėžtinai ontologinėje hermeneutikos plotmėje.

Nepaisant aptartos Vattimo kritikos Gadamerio atžvilgiu, postmoderniosios filosofijos kontekste italų mąstytojo istoriškumui teikiama svarba

yra inspiruota ontologinės hermeneutikos projekto. Vattimo teigia ontologizuotą istorijos sampratą pagal kurią "būti" jau savaime suponuoja tik istoriniame horizonte galintį steigti patirties lauką. Pati istorinio horizonto samprata Vattimo filosofijoje ne ypač nutolusi nuo Gadamerio išryškintos jos reikšmės. Taigi, sako, kad būtis gali būti apibrėžiama istorinių-lingvistinių įvykių prasminiame lauke susiformavusiomis sąvokomis. Pati istorinė savivoka realizuojasi tik padedama kalbos priemonių (supratimo, interpretacijos). Istorija yra kalbos istorija, *pranešimų perdavimo (trasmissione dei messaggi)* prasme, nes su istorinių įvykių metu įvykusiais reiškiniais, susiduriama, pirmiausia, žodinėje plotmėje. Panašiai kaip ir Heideggeriui, Vattimo esminis dialogiškumas skleidžiasi būties ir žmogaus plotmėje ir tai vyksta įvykio, kuris visada yra istorinis įvykis, forma. Skirtingai nuo Gadamerio, Vattimo neanalizuoja kaip reikėtų suprasti pačią istoriją. Vattimo istoriškumo samprata yra orientuota į filosofijos raiškos galimybes dabartyje.

Ontologinė hermeneutika, Vattimo nuomone, yra vienintelis įmanomas filosofavimo būdas šiais laikais. Kad suprasti šią italų filosofo tezę, reikia turėti mintyje, kad, jo žodžiais tariant: „*Hermeneutika nėra vien istoriškumo (horizontu) tiesos teorija; ji pati yra radikaliai istoriška tiesa*“ (Vattimo: 1995, 9). Cituotame teiginyje glūdi mažiausiai du esminiai Vattimo filosofijai dalykai, reikalaujantys išsamesnio aptarimo, kadangi yra neatsiejami nuo Heideggerio būties kaip įvykio interpretacijos Vattimo filosofijoje. Pirmasis yra nusistatymas, kad tik hermeneutinis filosofavimo būdas atitinka laiko dvasią, o iš to seka kita svarbi nuostata, teigianti tiesos istoriškumo principą.

2.2.1. Hermeneutika – radikaliai istoriška tiesa

Radikalus hermeneutikos istoriškumas Vattimo filosofijoje atsiskleidžia sekant Heideggerio būties kaip įvykio sampratą, arba, Vattimo dialektu tariant, *būties silpnėjimo* sampratą. Hermeneutika, kuri pradedant Heideggeriu, teigia ne tik supratimo, bet ir tiesos interpretatyvumą, Vattimo manymu, yra arčiausiai dabarties, vykstančios *būties silpnėjimo* epochoje, aprašymo. Tačiau Vattimo nuolat pabrėžia, kad atvirumas visoms (visų) tiesoms nesusiejant to su *būties silpnėjimu*, kaip pačia radikaliausia prasme istoriniu reiškiniu, dar negali būti vadinamas ontologine hermeneutika: „*Jei hermeneutika būtų tik atradimas, fakto, kad yra įvairios „pasaulio“ ar „būties“ perspektyvos, tai būtų tik patvirtinimas tokios tiesos sampratos, kuri teigia objektyvų realybės atspindėjimą (šiuo atveju faktą, kad yra daugybė perspektyvų..), kas prieštarautų interpretacijos filosofijai*“ (Vattimo: 1995,

12). Išsamiausiai paties hermeneutinę poziciją nusakančioje knygoje *Anapus interpretacijos (Oltre l'interpretazione, 1994)*, Vattimo pastebi, kad hermeneutikai „išėjus iš pogrindžio“, galima kalbėti apie filosofijos hermeneutėjimą, jai priskiriant ne tik Gadamerio, Ricoeuro, Rorty, bet ir Derrida, Foucault, Habermaso, ar net Wittgensteino, filosofiją. Hermeneutinio mąstymo deklaruojamas tiesos interpretatyvumas ir nusistatymas prieš griežtą scientistinį metodą tampa labai parankus postmoderniajai filosofijai, Paulio Feyerabendo žodžiais skelbiančiai, - *anything goes* (viskas tinka). Susiklosčiusios aplinkybės, Vattimo nuomone, leidžia pavadinti hermeneutiką *naująja koine*, tai yra, bendrąja, visiems suprantama, visur pritaikoma kalba (tiesa). Toks hermeneutikos aktualumas, užgožęs, prieš tai visiems svarbų struktūralizmą (kuris, savo ruožtu, užėmė populiarumo viršūnę buvusio marksizmo pozicija), Vattimo įsitikinimu, reiškia istoriškumo svarbos sugrįžimą į filosofiją, kuri (istoriškumą) struktūralizmas buvo nustūmęs į šoną. Tačiau pernelyg didelis populiarumas visuomet turi ir kitą, neigiamą pusę. Hermeneutikos atveju, tai galima būtų įvardinti kaip pavojų „nuslysti“ link kultūros filosofijos. Kad išvengtų to, Vattimo nuomone, hermeneutikai privalo laikytis ontologiškumo principo ir *nihilistinio pašaukimo* (likimo *Geschick* prasme). Kitais žodžiais tariant, radikalus hermeneutikos istoriškumas turėtų reikštis tuo, kad ji atlieptų (nagrinėjamo probleminio lauko prasme) epochos likimą, kuri Vattimo diagnozavo kaip nihilizmą. Tai reiškia, kad hermeneutinį filosofavimo būdą pasirinkęs mąstymas privalo nuolat turėti mintyje pažadą reflektuoti būties laikiškumą ir jos (būties) įvykio struktūrą turinčią sklaidą. Tik tuomet filosofija (ontologinė hermeneutika) bus radikaliai istoriška tiesa. Vattimo filosofijoje istorija įgauna priešingą reikšmę istoriografijai arba istorijai, istorijos mokslo prasme, nes yra ne apibendrinantis visuomenės raidą reiškiny, bet įvykių, kurių metų atsiskleidžia būtis, heideggeriškosios proskynos (*Lichtung*) prasme visuma. Taip apibūdintas istoriškumas yra perspektyva iš kurios Vattimo žvelgia į tiesos atsivėrimo aktą (įvyki).

2.2.2. Tiesos istoriškumo principas

Vattimo deklaruojamas tiesos istoriškumas nėra tiesiog perspektyvizmo (tiesos kaip istorinės epochos atspindžio) būdingo postmodernui teigimas. Tiesos istoriškumas, apie kurį kalba Vattimo, yra ontologinės hermeneutikos perspektyvą turintis interpretatyvios tiesos teigimas. Kitaip tariant, tiesa Vattimo filosofijoje, be abejo, turi postmodernizmui būdingą perspektyvizmo aspektą, hermeneutikai būdingą tradicijos (lotyniško termino *traditio* prasme) atspindžio aspektą, tačiau be jų Vattimo

tiesos sampratai būdingas iš Heideggerio filosofijos perimtas ir postmodernistiškai radikalizuotas tiesos - būties atverties likimine (*Ge-Schick*) prasme aspektas. Taigi Vattimo tekstuose atsispindi požiūris, kad tiesa yra reliatyvistinė, tradicionalistinė kategorija, bet tai visuomet yra susiję su būties struktūra. *Būties silpnėjimo* epochoje, būčiai skleidžiantis įvykiu, vieną fundamentalią tiesą skelbti tampa neįmanoma. Pasak Vattimo pati tiesa turi savo istoriją, o šiandienybėje jos veidas yra interpretacijoje išstinkantis įvykis. Knygoje *Filosofų pašaukimas ir atsakomybė* (*Vocazione e responsabilità del filosofo* 2000) Vattimo pastebi: „Galima filosofiskai perfrazuoti sakant vietoje "tiesa išlaisvins jus", - "teisinga yra tai, kas jus išlaisvins" (Vattimo: 2000, 103). Vis tik Vattimo tiesos interpretacijos tvirtinimas nėra sofistinis teiginys "žmogus yra visa ko matas". Vattimo tekstuose perskaitome, kad tik interpretacijos formą turinti tiesa sugeba išsiskleisti Heideggerio *Būtyje ir laike* apkalbētu *aletheia* (tiesos atverties) terminu. „Į tiesą - atvertį užkopiama priimant pagrindo nebuvimą kaip likimą“ (Vattimo: 1995, 117). Metafizikos skelbiamą tiesą, ir visokią kitokią tiesą, kuri tolygiai metafizinei save laiko vienintele (pavyzdžiui, religijos arba mokslo tiesa) iš Vattimo filosofijos perspektyvos galima būtų prilyginti "Prokrusto lovai", - kas netelpa į jos rėmus, būna pritaikomas. Nepaisant to, kad Vattimo apibrėžia tiesą kaip reliatyvistinę kategoriją, jis neteigia absoliutaus reliatyvizmo. Knygos *Nihilizmas ir emancipacija* įvade Vattimo rašo: „Tiesa šiandien gimsta susitarime ir dėl susitarimo, o ne atvirkščiai, kada susitariame tuomet kai jau būna atrasta bendra visiems objektyvi tiesa“ (Vattimo: 2003, 6). Citata parodo, kad Vattimo tiesos samprata labiau priskirtina hermeneutinei tiesos sampratai, nei tiesiog reliatyvistinei, teigiančiai, kad bendros tiesos nėra ir negali būti. Vattimo teigdamas tiesos paieškų bendruomenėje tikslingumą, laikosi adekvačios Gadameriui nuostatos, kad tiesa gimsta ieškant susitarimo. Kaip jau aptarė Gadameris *Tiesoje ir metode* bei vėlesniuose kūrinuose, šitaip suprantama tiesa pasiekama ne metodu, bet atsitinka. Žvelgiant iš šios perspektyvos, tiesa niekuomet neprilyginama kažkam, nesakoma „tiesa yra tai“, bet tiesa yra suprantama kaip įvykyje išsiskleidusi atvertis. Tiesos – atverties samprata, tuo tarpu, suvokiama, greičiau, kaip santykis tarp suprantančiojo ir suprantamojo. Šiuo atveju, tiesa nebeturi būti fundamentali ir amžinai savo tapatybę išlaikanti sąvoka, bet yra būtent tai apie ką kalba Heideggeris ir Vattimo, - įvykis. Įvykis, čia, vėl gi neprivalo būti išskirtinės reikšmės, kadangi pagal Vattimo (taip pat Heideggerį) jau pati įvykio definicija implikuoja žmogaus ir būties atsivėrimą vienas kitam. Toks požiūrio taškas suponuoja nuostatą, kad kiekvienas (tiesos) įvykis yra iš esmės unikalus.

IŠVADOS

1. Vattimo *silpnojo mąstymo* projektas yra Heideggerio būties kaip įvykio šviesoje susiformavęs postmodernios ontologinės hermeneutikos variantas.

2. *Būties silpnėjimo* bruožai Vattimo įvardinti nuolatiniu būties sampratos mąstyme kismu ir *nihilistiniu būties polinkiu*, Vattimo filosofijoje interpretuojami kaip adekvatūs Heideggerio būties sampratai, mąstyme prieinamai įvykiu.

3. Vattimo sekdamas Heideggerio filosofinę programą savo filosofijoje išlaiko kitiems postmoderniems autoriams nebūdingą istoriškumo aspektą.

4. Mokslo ir technikos įtaką pasauliui, Vattimo pavadina lemiama dabarčiai, todėl įtraukia mokslo ir technikos problematiką į savo filosofiją, skirtingai nuo tradicinės ontologinės hermeneutikos, kur ši problema neaptarinėjama.

5. Tiesos samprata Heideggerio ir Vattimo filosofijoje yra opozicinė metodologinei tiesos sampratai. Heideggerio tekstuose tiesa „ištinka“ būties įvykio atsivėrimu, o Vattimo filosofijoje atsiveria kaip interpretacija (supratimo įvykis).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Aristotelis. 1997. *Politika*. ALK. Pradai. Vilnius.
- D'Agostini F. 2000. Dialektika, differenza, ermeneutica, nichilismo: le ragioni forti del pensiero debole. In Vattimo G. *Vocazione e responsabilità del filosofo*. Il melangolo. Genova.
- Derrida J. 2003. Lettera a un amico giapponese. *Ermeneutica*. Sud. Bertolotti G. Milano, Raffaello Cortina Editore. 249-269 psl.
- Gadamer H. G. 2001. *Verità e metodo*. Bompiani. Milano.
- Gadamer H. G. 2001. Istoriskumas. *Istorija. Menas. Kalba*. ALK. Baltos lankos.
- Gutauskas M. 2004. Dialogo tema H. G. Gadamerio hermeneutinėje filosofijoje. *Problemos*. Nr. 65.
- Habermas J. 2002. *Modernybės filosofinis diskursas*. Alma littera. ALK.
- Heidegeris M. 1989. Apie humanizmą. Gėrio kontūrai. Sud. Kuzmickas B. Mintis. Vilnius. 224-260 psl.
- Heidegeris M. 1992. *Raštai*. Mintis. Vilnius.
- Heidegger M. 2003. *Meno kūrinio ištaka*. Aidai. Vilnius.
- Heideggeris M. 2004. Metafizikos įvadas. Vertė Sodeika T. *Žmogus ir žodis IV*. 45-63 psl.
- Heidegger M. 1991. *Saggi e discorsi*. Mursia.
- Heidegger M. 2002. *Lettera sull' „Umanismo“*. Adelphi. Milano.
- Heidegger M. 2005. *Essere e tempo*. Longanesi & C. Milano.
- von Hermann F. W. 2003. *Sentiero e metodo*. Il melangolo. Genova.
- Levinas E. 1994. *Etika ir begalybė*. Baltos lankos. ALK.
- Severino E. 2000. *La legna e le cenere*. Rizzoli.
- Steiner G. 1995. *Heideggeris*. Aidai, Vilnius.
- Sverdiolas A. 2002. *Būti ir klausti*. Strofa. Vilnius.
- Šerpytė R. 2004a. G. Vattimo hermeneutinis nihilizmas. *Problemos*. Nr. 65.
- Šerpytė R. 2004b. Über die linie: E. Jüngeris ir M. Heideggeris nihilizmo akivaizdoje. *Problemos*. Nr. 66.
- Šliogeris A. 1996. *Transcendencijos tyla*. Pradai. Vilnius.

Parmenidas. 1977. Apie gamtą. *Filosofijos istorijos chrestomatija*. Antika, Mintis. Vilnius. 52 psl.

Platonas. 2000. *Valstybė. Pradai*. Vilnius.

Vattimo G. 2000a. *Introduzione a Heidegger*. Editori Laterza. Roma – Bari.

Vattimo G. 1989. *Etica dell'interpretazione*. Rosenberg & Sellier.

Vattimo G. 1995. *Oltre l'interpretazione*. Editori Laterza. Roma – Bari.

Vattimo G. 1998. *Credere di credere*. Garzanti. Milano.

Vattimo G. 1999a. *La fine della modernità*. Garzanti. Milano.

Vattimo G. 1999b. *Hermeneutika ir nihilizmas*. Vertė Šerpytė R. *Žmogus ir žodis IV*.

Vattimo G. 2001. *Le avventure della differenza*. Garzanti. Milano.

Vattimo G. 2000a. *La società trasparente*. Garzanti. Milano.

Vattimo G. 2000b. *Vocazione e responsabilità del filosofo*. Il melangolo. Genova.

Vattimo G. 2000c. Pėdsakų pėdsakais. *Religija*. Baltos lankos. Vilnius.

Vattimo G. 2003. *Nichilismo ed emancipazione*. Garzanti. Milano.

Vattimo G. Rorty R. 2005. *Il futuro della religione*. Garzanti. Milano.

Welsch W. 2004. *Mūsų postmodernioji modernybė*. Alma littera. ALK.

Žukauskaitė A. 2001. *Anapus signifikanto principo*. Aidai. MMI.

Guida a Heidegger. 2002. Sudarytojas Volpi. F. Editori Laterza. Milano.

Хайдеггер М. *Поворот*. http://www.heidegger.ru/sobranie_new.php.

[2007 03 29]

IŠNAŠOS

¹ Pirmajame 1949 metų *Laiško apie „humanizmą* leidime Heideggeris rašo: *Kadangi nuo 1936 „įvykis“ (Ereignis) yra vedantis (parola-guida) mano mąstymo žodis.* (Heidegger: 2002, 34).

² Lietuviškajame Heideggerio raštų vertime, pateiktame Arvydo Šliogerio, *Dasein* yra verčiama kaip Čia- būtis, tačiau šiame darbe nuspręsta laikytis vėliau išsigalėjusio vertinio Štai-būtis.

³ Išankstinio supratimo (Vorurteil) terminas išsigaliojo filosofinėje hermeneutikoje Gadamerio dėka, nes Heideggeris kalbėdamas apie supratimo sąlygas prieš-supratimą skaido į Vorhabe(disponavimas jau turima informacija), Vorsicht (numatymas-išankstinė vizija), Vorgriff (išankstinė pagava).

⁴ Vėlesniajame Vattimo kūrybos periode (nuo 1996 metų) prie Nietzsches ir Heideggerio prijungiama krikščionybės įtaka.

⁵ Puikus taip apibūdinto Heideggerio perskaitymo pavyzdys yra italų mąstytojo Emmanuellio Severino filosofija, šaukianti grįžti „atgal prie Parmenido“ ir neigianti istorijos reikšmę. Matyt ne veltui Severino Vattimo knygą *Anapus interpretacijos* pavadino atsaku į savo paties kūrinį *Anapus kalbos (Oltre linguaggio 1992)*. Apie tai žr. Severino *La legna e la cenere*. Rizzoli, 2000.

⁶ 2007 metų gegužės 7-8 dienomis Turino Universitete vykusio tarptautinė konferencija Vattimo filosofijai pagerbti, kurioje pranešimus skaitė Jean Grondin, Wolfgang Welsch, Pier Aldo Rovatti, Luigi Amoroso ir kiti, buvo pavadinta „Mąstyti aktualiai, keisti pasaulį“ („Pensare l’attualità, cambiare il mondo“).